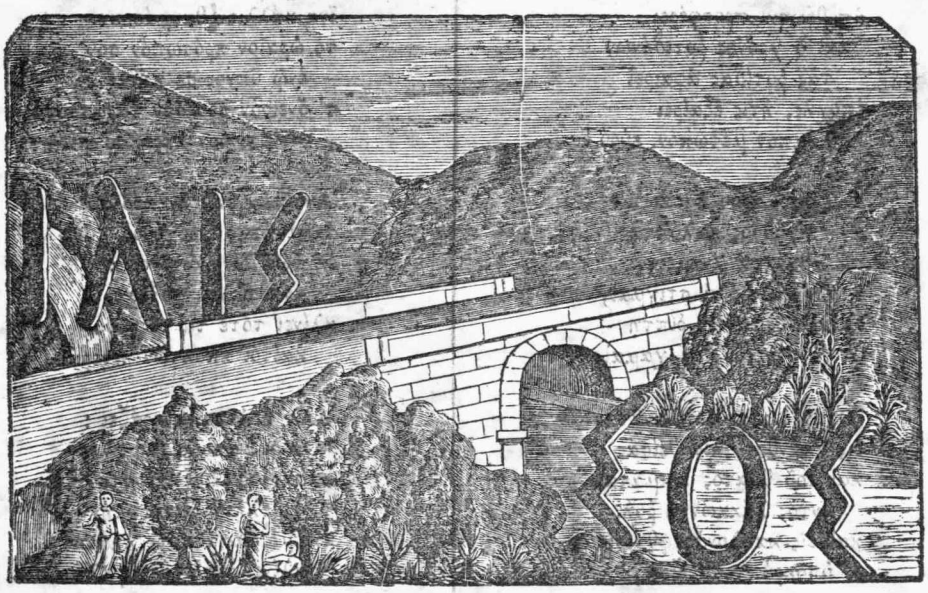

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

Ἐκδιδόμενον δὶς τοῦ μηνός.

Ἐν ΑΘΗΝΑΙΣ, 30 Ὀκτωβρίου 1870. || ΕΤΟΣ Γ'. — ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ ΙΒ'.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΕΚ ΤΟΥ ΠΟΙΗΜΑΤΟΣ

Η ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ.

—

Α'.

Βράχε ὕψους οὐρανίου,
σκοπιὰ τῆς οἰκουμένης,
βράχε πλήρης μυστηρίου,
ὦ Ἀκρόπολις σεπτή,
ὦ μητρὸς πεφιλημένης
εὐφυΐα λαξευτή!

Ἡ ψυχή μου ὅταν χάσῃ
τὴν ὁδόν της τὴν εὐθεῖαν,
ὅταν πλῆθος μὲ ταράσσῃ
ἀπαισίων λογισμῶν
καὶ ψυχρὰν ἀμφιβολίαν
αἰσθανθῶ χωρὶς παλμῶν,

Τότε μέσῳ ἐρειπίων
βαίνω· αἴφνης γόνυ κλίνων
τὰ ἀσπάζομαι δακρύων·
— εἶνε μάρμαρα — ῥιγῶ·
μὴ δὲν εἶμαι τῶν Ἑλλήνων
ἓν ἐρείπιον κ' ἐγώ;

Τὸ παρὸν ὡραῖον πλάττω
διὰ τοῦ ἀρχαίου κόσμου
καὶ ὁδὸν λαμπρὰν χαράττω
εἰς τὸ μέλλον, ἐσαεί·
πῦρ αἰσθάνομαι ἐντός μου
καὶ μοὶ δίδεται ζωή.

Κίνε, εἶνε ἀναγκαῖον
εἰς τοιαῦτα ἔργα θεῖα
παρελθόν, πηγὴ γενναίων
φρονημάτων, ὑψηλῶν·
ἐν σιγῇ, ἡ ἁρμονία
ἀναμνήσεων καλῶν!

Ναί· ἡ πάροδος αἰώνων
ἀποθέωσιν προσφέρει
καὶ ὁ χρόνος ῥυτιδόνων
τὰς ῥυτίδας ἀφαιρεῖ
ἐποχῆς, ἥτις ἐξαίρει
λάμπον μέτωπον, εὐρύ!

Τοῦ μαρμάρου ἡ σκωρία
ἂν ἐπίχρυσος καλύπτῃ
τὰ ἀθάνατα μνημεῖα,
ὧν αἰῶνες αἱ στιγμαὶ,
καὶ ἡ Καρυᾶτις ῥίπτῃ
τὸ φορτίον της χαμαὶ,

Ὅταν ὁ κισσὸς πλανᾶται
εἰς ἀκάνθας ξηρανθείσας
καὶ τοῦ ὕδατος κοιμᾶται
ἐντὸς λάκκων ἡ ῥοὴ,
καὶ εἰς καλλονὰς φθαρείσας
ὑποκρύπτεται ζωὴ,

Τῶν περιλαμπῶν κτιρίων
ὡραιότερος ἀκόμα
ὁ σωρὸς τῶν ἐρειπίων
εἶνε τότε ὁ πολὺς,
καὶ τὴν κόνιν εἰς τὸ χῶμα
τῶν προγόνων σου φιλεῖς.

Μεταξὺ μαρμάρων νέων
δὲν ἀκούετ' εἰς τὸ σκότος
Ζέφυρος ἠδὺ προσπνέων,
μυστηριωδῶς θρηνῶν·
δὲν ἠχεῖ ἐκεῖ ὁ κρότος
τῶν βημάτων ἀλγεινόν.

Καλλιτέχνης εἶν' ὁ Χρόνος
ἐπὶ καλλιτεχνημάτων
ἐργαζόμενος ἀπόνως·
καὶ εἰς ἔργα θαυμαστὰ
τὴν γλυφὴν αὐτοῦ χαράττων
θεῖα ταῦτα παριστᾷ

. . . . . .

Σὲ θαυμάζουν, ὦ Ἀθῆναι,
πόλις ἐρειπιωμένη,
αἱ κλειναὶ ψυχαὶ ἐκεῖναι,
τὰς ὁποίας συγκινεῖς,
ἃς τὸ μάρμαρον θερμαίνει
καὶ πονοῦν ἐὰν πονῇς.

Ἀνεγείρουν τὸν κισσόν σου
ἵνα κάλλιον θαυμάσουν
τὸ ὡραῖον πρόσωπόν σου·
ἐνῷ ὕπνος σε κρατεῖ,
τ' ὄνειρόν σου δὲν ταράσσουν
—βαίνουν ἀκροποδητί.—

Ἀναζοῦν ἐν τῇ καρδίᾳ
ἀναμνήσεις ζωογόνοι,
ἐκ τῶν λίθων ἱστορία
ἀναθάλλει φοβερὰ,
κλίνει τότε τις τὸ γόνυ
καίτοι ἀποκτῶν πτερά.

Ἀλλ' ἡ ἱστορία κράζει:
«Οἴμοι! ἀπωλέσθη πλέον
πᾶσα δόξα!» καὶ στενάζει
δι' ἐλπίδ' ἀπατηλὴν
καὶ μὲ ὄμμα τότε κλαῖον
κλίνει τις τὴν κεφαλήν.

Β'.

Τῶν ἐθνῶν ἡ ζῶσα Μοῦσα,
τῶν μεγάλων ἡ προστάτις,
ἡ Ἑλλὰς, τὴν γῆν πληροῦσα,
εἰς τὰς πύλας κυανοῦ
καὶ εὐρέος οὐρανοῦ
ἔθεσε τὸ σφράγισμά της.

Καὶ ὁ Ἕλλην ὁ ἀρχαῖος
ἔνθους ἔστησε βαθμίδα
ὑψηλὴν, δι' ἧς εὐθέως
μὲ Θεοὺς ἁπλοῦς θνητὸς
ἐκοινώνει, τὴν ἐλπίδα
ἔχων πάντοτε ἐντός.

Οὐρανὸν καὶ γῆν συνήνου
ἀποθέωσις τὸ πάλαι,
κ' ἐκ τοῦ δώματος ἐκείνου
τῶν Θεῶν ἐπὶ τῆς γῆς
ζωηρᾶς μαρμαρυγῆς
λάμψεις ἔπιπτον μεγάλαι.

Πόθεν ἤρχιζε τὸ Θεῖον,
καὶ τὸ ὅριον ποῦ ἦτο
τοῦ θνητοῦ; Τὸ μεγαλεῖον
εἶχε πέρας; Ἡ ἀρχὴ
τούτου ποία; — Ἠγνοεῖτο.
—Δὲν δεσμεύετ' ἡ ψυχή!

Ἔπλαττον τῇ φαντασίᾳ
Ὄλυμπον, θεοὶ ἐκεῖνοι
καθιστάμενοι! ὁποία
ποίησις, θεῶν κοιτίς!
Εἰς τὸ ποίημα αὐτῆς
ἴδε! ὕμνους ἀπευθύνει.

Οὕτω σεβαστὴ θρησκεία
τὸ ὡραῖον πάλαι ἦτο,
καὶ ἡ τέχνη ὑμνῳδία,
πρὸς τὸ θεῖον ὀφειλή.
διὰ κάλλους ἐκοσμεῖτο
πᾶσα σκέψις ὑψηλή.

Αἴφνης δὲ κολοσσιαίαν,
ἕνα θέτουσαν αἰῶνα
πάντων ἄνωθεν, ἰδέαν
συλλαβὼν ὁ Περικλῆς,
ἐπὶ ἕδρας ὑψηλῆς
ἔθετο τὸν Παρθενῶνα.

Κ' ἔκτοτε αἰῶνες τόσοι
πρὸ τῶν χρόνων τῶν ἀρχαίων
κεκυφότες ὠχριῶσι,
ὅτ' ἡνώθησαν ὁμοῦ
ἡ ἰδέα καὶ τ' ὡραῖον
διὰ ἰσχυροῦ δεσμοῦ.

Τὴν ἰδέαν τύπου θείου,
τὸ θεμέλιον θρησκείας
ἀληθοῦς καὶ αἰωνίου,
ἥτις σέβας προκαλεῖ,
ἣν ἠγνόουν οἱ πολλοὶ,
προμαντεύει ὁ Φειδίας!

Σταθερὰ φιλοσοφία
πρὶν τολμήσῃ νὰ ἐκφράσῃ
τὸ τοιοῦτον, — ἐδειλία.
Τρέμων, ἀνυπομονῶν
ὁ Φειδίας τὸ χαράσσει
εἰς ἐλέφαντα στιλπνόν.

. . . . . .

Ὦ Περίκλεις, ὦ Φειδία,
ἡ εὐχή σας ἐπληρώθη.
Εὐγενὴς ἰδέα μία
ἔχουσα λαμπρὰς ὁρμὰς,
οἱ αὐτοὶ ἐπίσης πόθοι
ἐβασάνισαν ὑμᾶς.

Καὶ σὺ μὲν τῆς ἐξουσίας
τὸν γλυκύπικρον κρατῆρα,
ὦ Περίκλεις, μετὰ βίας
ἐξεκένωτας πολλῆς,
καὶ ἀπέμειν' ἡ ἰλὺς
εἰς τὴν τρέμουσάν σου χεῖρα.

Παραφόρως δὲ ὡρμήθης
αἵματος νὰ ῥίψῃς κῦδος!
ἔκρινες ἡ ἠπατήθης;
Δὲν δικάζεσ' ὑφ' ἡμῶν.
Τίς ἐχέφρων εἰς τὸν Φοῖβον
προσηλόνει ὀφθαλμόν;

Σὺ δὲ πάλιν τὰς Ἀθήνας,
ἀδελφὲ τοῦ Περικλέους,
ὡς Θεούπολιν λαμπρύνας
ἴσως ἔπταισας πολύ.
Ὤ! τὸν κόρον προκαλεῖ
πᾶν τι εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Βράχον κατὰ Ἀμαζόνος
ἤγειρες εἰς τὴν ἀσπίδα
τῆς Θεᾶς, ἀλλὰ σὺ μόνος
ἐκρημνίσθης ὑπ' αὐτόν!
Εἶχες κλαίουσαν πατρίδα
μόνον πρὸ τῶν τελετῶν!

Ἀλλ' ἡ δόξα ἄνευ πόνων
εἰς τὴν γῆν δὲν ἀποκτᾶται·
ὁ παλαιὸς πρὸς τὸν χρόνον
ὅμως ἔνθεος θνητὸς,
ἄλλος Προμηθεὺς αὐτὸς,
καίτοι πάσχων δὲν ἡττᾶται.

Πόσον ἔχει μεγαλεῖον
πόνος, ὃν αἰσθάνεταί τις
τὰ πτερὰ αὐτοῦ τανύων
καὶ τὸ τέλειον ζητῶν,
κεραυνοὺς δ' ὡς ὑψιπέτης,
εἰς τὰ νέφη συναντῶν!

Γ'.

Περίλυπος καὶ σύννους βαίνω
ἐδῶ, ἐν μέσῳ ἐρειπίων,
καὶ ἀνακούφισιν προσμένω
λαθραίως κἄποτε δακρύων.

Τοῦ παρελθόντος ῥάκη σύρω,
ἐνῷ διὰ τῆς φαντασίας

ἐξ ἐρειπίων ἀνεγείρω
οἰκοδομὴν παρηγορίας.

Ἑλλὰς, πατρὶς περιλυπημένη,
εἶνε ψυχρὸς ὡς λίθος φύσει
ἐκεῖνος, ὅστις ὑπομένει
ἀδακρυτὶ νὰ σ' ἀτενίσῃ.

Ὡς ἄλλοτ' ὅμως εἶν' ἐπίσης
ὁ οὐρανὸς γλαυκὸς, ὡραῖος
καὶ μεγαλοπρεπὴς ἡ φύσις
ὡς ἄλλοτε, ἀλλὰ ματαίως!

Ἰδέ! ὁ ἥλιος πρὶν δύσῃ.
τὴν τοῦ Ὀλύμπου ἀποικίαν
ζητεῖ ἀκμαίαν νὰ φωτίσῃ,
θαρρεῖς αἰσθάνετ' ἀγωνίαν.

Ἀλλὰ ἐρείπια φωτίζει,
ἐρείπια μεγαλονοίας!
Οἴμοι! νὰ ἴδῃ δὲν ἐλπίζει
τοὺς χρόνους πλέον τῆς εὐκλείας.

Καὶ δύει! Οὕτω μὴ εὑρίσκων
ὁ Ἕλλην τοὺς θεούς του πλέον,
ἐσβέσθη ἄμοιρος πρὸς δίσκον
ἡλίου, ὄπισθεν ὀρέων.

Τῆς δύσεως ἐκλείσθη ἡ πύλη!
Ἀλλ' αὔριον; πάλιν πρωΐα.
Τίς οἶδεν! ἴσως ἀνατείλῃ
πρὸς ταύτην ἡ Ἑλλὰς ὁμοία.

(Παραλείπονται ἕτερα πέντε μέρη.)

ΙΩ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ.

ΟΛΙΓΑ ΤΙΝΑ ΠΕΡΙ ΛΕΣΒΟΥ.

ΥΠΟ

Σ. Α. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ.

»Εἰ γάρ κεν καὶ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθείο
καὶ θῃμὰ τοῦθ' ἕρδοις, τάχα κεν μέγα καὶ τὸ γένοιτο.»
ΗΣΙΟΔΟΣ.

Γραφικὴ θέσις. Κλίμα, ὄρη, ποταμοὶ καὶ λιμένες τῆς νήσου.

Ἡ Λέσβος τὴν σήμερον ὡς καὶ ἐπὶ Εὐσταθίου (εἰς Ὀδ. Γ. σελ. 1462. Ἰλ. Ι σελ. 741, 12) Μυτιλήνη καλουμένη (Τουρκ. Μιδίλλι) κεῖται μεταξὺ τῆς 43 μοίρας 32′, καὶ 44. 22′ ἀνατολικοῦ μήκους, καὶ 38°, 56′ καὶ 39°, 23′ βορείου πλάτους ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει, καὶ εἶναι μία τῶν μεγαλειτέρων, εὐφρωτέρων καὶ ὡραιοτέρων νήσων τῆς Μεσογείου. Τὸ εὐκραὲς τοῦ κλίματος αὐτῆς ἦν πάλαι περίφημον. Τὰ ὑψηλότερα τῶν ὀρέων αὐτῆς εἶναι ὁ Ὄλυμπος (3080, κοινῶς βουνὸν τῆς Ἁγιάσσου ἢ Προφήτης Ἠλίας), τὸ Λεπέτυμνον (2750, βουνὸν τῶν Γελίων, Ἁγ. Ἠλίας καὶ Κόρακας) καὶ ὁ Ὄρδυμνος (1783). Ἀκρωτήρια ἔχει πολλὰ, ὧν τὰ κυριώτερα: ὁ Μαλέας (Μ. Α) ὁ Ἅγ. Φωκᾶ; (Μ.) τὸ Ἄργεννον (Β.) καὶ τὸ Σίγριον (Δ). ποταμοὺς δὲ δύο, τὸν Βουβάρειον καὶ Ὀξυνόροδον, ἀμφοτέρους εἰς τὸν κόλπον τῆς Καλλονῆς χυνομένους. Μέγα μέρος τῆς νήσου, τὸ περὶ τὸ κέντρον, εἶναι δασῶδες, χρησιμεῦον πρὸς νομήν. Καθόλου δὲ ἡ νῆσος εἶναι ὀρεινὴ μᾶλλον ἢ χθαμαλὴ καὶ ἐπίπεδος.

Λιμένας μικρούς τε καὶ μεγάλους ἔχει ἡ Λέσβος περὶ τοὺς 15, ὧν τρεῖς ἢ τέσσαρες οἱ ἀσφαλέστεροι: οἱ δύο δηλ. τῆς πρωτευούσης, ὁ βόρειος καὶ ὁ νότιος, καὶ οἱ τῆς Ἱερᾶς καὶ Καλλονῆς, ἀμφότεροι εἰς τὸν μυχὸν εὐρυχώρων ὁμωνύμων κόλπων κείμενοι· ἄλλοι δὲ λιμένες, ἐν οἷς καί τινες τεχνητοὶ ὅρμοι, εἰσὶν ὁ τῶν Παμφίλων, ὁ Ἀσπροπόταμος, ὁ Παλαιὸς, ὁ Καινούριος, ὁ τῆς Συκαμινέας, ἅπαντες πρὸς βορρᾶν· ὁ τοῦ Μολύβου, τῆς Πέτρας, ὁ Γαβαθᾶς, Καλολιμὴν καὶ ὁ τοῦ Σιγρίου πρὸς δυσμὰς, καὶ πρὸς νότον τὰ Μυρσήνια.

Πόλεις.

Κυριολεκτικῶς ἐκλαβανομένης τῆς λέξεως δύο μόναι πόλεις ὑπάρχουσι τὴν σήμερον ἐπὶ τῆς Λέσβου, ἡ Μυτιλήνη (Κάστρον) καὶ ὁ Ποταμὸς (Πλωμάμον)· ἡ πρώτη κειμένη πρὸς ἀνατολὰς, ἀπέναντι τῆς ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς παραλίας Πιτάνης, εἶναι ἡ ἕδρα τοῦ Γενικοῦ τῆς νήσου διοικητοῦ, τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μυτιλήνης καὶ Τενέδου καὶ πολλῶν προξενικῶν ἀρχῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων αὐτῆς, ὡς καὶ πασῶν τῶν πόλεων τῆς Τουρκίας, εἶναι ἄγνωστος· κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὅμως δὲν εἶναι κατώτερος τῶν δώδεκα ἢ δεκαπέντε χιλιάδων. Τῶν οἰκιῶν τὰ τρία τέταρτα ἀνήκουσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας, τὸ δ' ἓν τέταρτον εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς, ὧν τινες κατοικοῦσιν ἐντὸς τοῦ φρουρίου. Κατὰ

τὸ 1867 ὁλοσχερῶς ὑπὸ τρομεροῦ σεισμοῦ καταστραφεῖσα, ἐκτίσθη ἐκ νέου καὶ πως κανονικώτερον, χάρις εἰς τὴν πρό τινων ἐτῶν αὐξανομένην φιλοκαλίαν τῶν κατοίκων. Ἐν αὐτῇ εὑρίσκει ὁ περιηγητὴς βίον ἐνεργὸν οὐδαμῶς τοῦ τῶν λοιπῶν τῆς Ἀνατολῆς πόλεων ὑπολειπόμενον, ὁ δ' αὐτόθι κατασκευαζόμενος σάπων καὶ τὸ ἔλαιον συγκαταλέγονται μεταξὺ τῶν ἀρίστων ὁμοίου εἴδους.

Ἡ δὲ δευτέρα πόλις, χθὲς καὶ πρώην ἔτι συγκειμένη ἐξ εἰκοσάδος καλυβῶν, ἐν αἷς ἐναπέθετον οἱ πέριξ κτηματίαι τὰς ἐλαίας των, εἶναι σήμερον, χάρις εἰς τὸ ἐπιχειρηματικὸν καὶ τὴν εὐφυΐαν τῶν κατοίκων αὐτῆς, ἐκ τῶν πέριξ κωμῶν μετοικησάντων, ἡ δευτερεύουσα πόλις τῆς νήσου, ἔχουσα Ἑλληνικὴν Σχολὴν, Παρθεναγωγεῖον, προκαταρκτικὴν Σχολὴν, Λέσχας, ναυτικὸν οὐκ εὐκαταφρόνητον καίτοι στερουμένη λιμένος, καὶ πλείονα τοῦ ἑνὸς καταστήματα, ἐν οἷς ὁ βασιλεὺς τοῦ δεκάτου ἐννάτου αἰῶνος, ὁ παντοδύναμος ἀτμὸς ἐνεργεῖ τὴν πρὸς διαφόρους σκοποὺς κίνησιν ἱκανῶν σιδηρῶν βραχιόνων.

Φρούρια.

Φρούρια ἐπὶ τῆς νήσου ὑπάρχουσι τρία: α) τὸ τῆς πρωτευούσης, κείμενον ἐπὶ ὑψώματος διήκοντος ἀπὸ τοῦ Β. Δ. πρὸς τὸ Ν. Α ἐπὶ τῆς θέσεως ἔνθα ἦν ἡ παλαιὰ Ἀκρόπολις καὶ μετ' αὐτὴν τὸ Βυζαντινὸν φρούριον καὶ ὁ πύργος τῶν Κατελούζων. β′.) τὸ ἐν Σιγρίῳ μικρὸν καὶ ἀσήμαντον, καὶ γ′.) τὸ τοῦ Μολύβου, ὅπερ ἐπὶ πετρώδους λόφου κείμενον, δυσπόρθητον ὑπὸ τῶν πολλῶν θεωρεῖται· τὰ ἐν αὐτῷ τηλεβόλα ἀφῃρέθησαν ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως κατὰ τὸ 1854 ὅπως χρησιμεύσωσιν εἰς ὀχύρωσιν θέσεων ἐπικαιροτέρων. Ἡ ἐν τοῖς φρουρίοις εἴσοδος εἶναι ἀπηγορευμένη εἰς τοὺς Χριστιανοὺς δυναμένους ὅμως νὰ εἰσέλθωσι διὰ τῆς μεσολαβήσεως ὀλίγων τινῶν κερματίων.

Κωμοπόλεις καὶ κῶμαι.

Κωμοπόλεις καὶ κώμας ἔχει ἡ νῆσος περὶ τὰς 75, ὧν αἱ μεγαλείτεραι καὶ πολυανθρωπότεραι εἰσίν· Ἁγιάσσος, Ἁγία Παρασκευὴ, Ἄγρα, Ἀχυρῶν, Ἐρεσσὸς, Κάπη, Μανδαμάδος, Μηστιγνὰ, Μόλυβος, Μωρέα, Παλαιόκηπος, Πέτρα, Πάμφυλα, Πολυχνίτος, Σκόπελος, Τελώνια, Τσοκαλοχώριον, Ὑψηλομέτωπον καὶ ἄλλαι. Αἱ πλεῖσται δὲ τούτων ἔχουσι σχολεῖα ἀρρένων καὶ κορασίων, πρὸ δεκαπενταετίας ἤδη ὑφιστάμενα.

Κάτοικοι.

Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου συμποσοῦνται εἰς 80 χιλιάδας περίπου, ὧν τὸ ἓν ἕκτον Ὀθωμανοί, οἱ δὲ λοιποὶ Ἕλληνες. Αἱ πλεῖσται καὶ μεγαλείτεραι τῶν κωμοπόλεων κατοικοῦνται ἀποκλειστικῶς ὑφ' Ἑλλήνων, ὡς ἡ Ἁγιάσσος, ὁ Μανδαμάδος, ὁ Πολυχνίτος, ἡ Ἁγ. Παρασκευὴ, τὰ Τελώνια κτλ. Ἀποκλειστικῶς Τοῦρκοι κατοικοῦσιν εἰς ὀλίγιστα καὶ τὰ ὀλιγανθρωπότατα πάντων χωρία· καὶ ὅπου δὲ ὁ πληθυσμὸς εἶναι μικτὸς, οἱ Ἕλληνες εἰσὶ καθ' ἅπαντα ὑπέρτεροι τῶν Τούρκων. Τετραπλάσιον δὲ καὶ πενταπλάσιον κατοίκων ἀριθμὸν ἠδύνατο νὰ διαθρέψῃ ἡ νῆσος, ἂν δὲν ὑπῆρχον οἱ ἀφόρητοι φόροι, καὶ ἐδίδετο ἡ προσήκουσα εἰς τὴν Γεωργίαν προστασία καὶ ἐμψύχωσις. Ὅ,τι καλὸν ἐπὶ τῆς νήσου γίγνεται εἶναι συνέπεια ἐνεργειῶν ἑνὸς ἢ πολλῶν ἀτόμων, ἡ δὲ Κυβέρνησις μόνον τὴν εὔσπραξιν τῶν φόρων ἐν νῷ ἔχουσα καὶ τὸ ἴδιον αὐτῆς συμφέρον ἀγνοοῦσα, οὐδόλως φροντίζει περὶ τῆς ἀναπτύξεως καὶ εὐημερίας τῶν κατοίκων. Ἀπέραντοι πεδιάδες μένουσι πρὸ ἐτῶν χέρσοι καὶ ἀκαλλιέργητοι δι' ἔλλειψιν χειρῶν ἢ διότι ὁ γεωργὸς συλλογίζεται ὅτι κοπιάζων, κατ' οὐδὲν ἢ ἐλάχιστον ὠφεληθήσεται.

Προϊόντα.

Τὰ προϊόντα τῆς Λέσβου εἰσὶ πολυειδῆ οὐχὶ ὅμως καὶ πάντα ἐξαγώγιμα· τὰ κυριώτερα δὲ τούτων εἰσὶν ἔλαιον, σῖτος, ξυλεία, πίσσα, σῦκα, κυδώνια, οἶνος, μαλλία, μέταξα, μέλι, ἐρυθρόδανον, βάλανοι, ἀμύγδαλα, βάμβαξ, λινάριον, τυρία, διάφορα εἴδη ὀπωρῶν καὶ τέλος αἱ περίφημοι καὶ μαναδικαὶ εἰς τὸ εἶδος αὐτῶν μυζῆθραι. Ἐκ πάντων τούτων μόνον τὸ ἔλαιον ἐξάγεται ἐν ποσότησι. Πρὸ τῆς κατὰ τὸ 1850 βλάβης τῶν ἐλαιοδένδρων, τὸ προϊὸν τοῦτο ὑπερέβαινεν ἐν ἔτεσιν εὐκαρπίας τὰς 120 χιλιάδας στατήρων· ἀπὸ τοῦ 1850 ὅμως μόλις τὸ ἓν τρίτον τῆς ἀνωτέρω ποσότητος παράγεται. Κατὰ δεύτερον δὲ λόγον ἐξάγονται σάπων ἐπιτοπίως ἐν τῇ πρωτευούσῃ, Ποταμῷ καὶ ὀλίγος ἐν Μολύβῳ κατασκευαζόμενος. Βαλάνων ἐξάγονται περὶ τὰς 12—15 χιλ. στατήρων, ὁ δ' ἐν τῇ νήσῳ παραγόμενος σῖτος μόλις δύναται νὰ ἐξαρκέσῃ πρὸς διατροφὴν τῶν κατοίκων ἐπὶ τέσσαρας ἢ

πέντε μῆνας. Οἴνου δ' ἐπεισάκτου ὀλιγίστη ἀνάγκη ὑπάρχει. Ἐκ χειροτεχνημάτων μόνον ὀλίγα πανία κατασκευάζονται ἐπιτοπίως παρὰ τοῖς ἀγρόταις κυρίως ἐξοδευόμενα.

Διοικητικὴ καὶ δικαστικὴ διαίρεσις τῆς νήσου.

Διῄρηται δὲ ἡ νῆσος ἀνέκαθεν εἰς δύο ἐπαρχίας, τῆς μὲν πρὸς ἀνατολὰς καλουμένης Μυτιλήνης, τῆς δὲ πρὸς δυσμὰς Μιθύμνης, ὑποκειμένας εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Τοπάρχην ἢ διοικητὴν βαθμὸν ἔχοντα τὴν σήμερον Μουτεσαρίφου καὶ ἐξαρτώμενον ἀπὸ τοῦ Βαλῆ τῶν Δαρδανελλίων. Ὁ διοικητὴς δὲ οὗτος ἀποστέλλει εἰς ἑκάστην τῶν κωμοπόλεων ἐπιστάτας ἢ ὑποδιοικητὰς Ὀθωμανοὺς πάντοτε, οἵτινες μετὰ τῶν ἑκασταχοῦ προκριτοτέρων κατοίκων Ἑλλήνων ἢ Ὀθωμανῶν ἢ καὶ Ὀθωμανῶν καὶ Ἑλλήνων (ὅπου κατοικοῦσιν Ὀθωμανοὶ καὶ Ἕλληνες ἐν τῇ αὐτῇ κώμῃ) φροντίζουσι πρῶτον καὶ κύριον περὶ τῆς εἰσπράξεως τῶν φόρων, εἶτα δὲ καὶ περὶ εἴδους τινὸς διοικήσεως καὶ εὐταξίας. Δικαστικαὶ δὲ ἀρχαὶ ὑπῆρχον, πρὸ μικροῦ τοὐλάχιστον, τρεῖς μόναι, ἑδρεύουσαι εἰς τὰ τρία πρωτεύοντα τῆς νήσου μέρη· ἤτοι ἡ ἀ.) ἐν τῇ πρωτευούσῃ Μυτιλήνῃ, ἡ β'.) ἐν Ἀχυρῶνι τῆς Καλλονῆς, καὶ ἡ γ'.) ἐν Μολύβῳ, τῇ ἀρχαίᾳ Μηθύμνῃ. Εἰς τὰ τρία μέρη, ὑπῆρχε καὶ ὑπάρχει Δικαστήριον (μεχκεμὲς) καὶ διαστὴς (καδδῆς)· δὶς δὲ τῆς ἑβδομάδος συνερχόμενοι ὁ διοικητὴς ἢ ὁ ἀντιπροσωπεύων αὐτοὺς (Διβὰν ἐφένδης) ὁ δικαστὴς, ὁ Μουφτῆς, ὁ Ἀρχιερεὺς ἢ ὁ Τοποτηρητής του, καὶ οἱ προύχοντες (Ἀζάδες, οἵτινες ἐκλέγονται τὴν σήμερον λόγῳ μὲν ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἔργῳ δὲ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως) συγκροτοῦσι τὸ Συνέδριον ἢ Συμβούλιον (Μετζλῆσι) καὶ δικάζουσι κατ' ἀρέσκειαν πολλάκις, συχνάκις δὲ καὶ κατὰ τὸ Σερῆ (Ὀθωμ. δίκαιον) τὰς ἑκάστοτε ὑποθέσεις τῶν κατοίκων ἐπὶ τῇ βάσει μαρτυριῶν ἀληθῶν ἢ ψευδῶν κατατιθεμένων ὑπὸ Ὀθωμανῶν, ὁσάκις, ἐννοεῖται, οἱ διαφερόμενοι τύχωσιν ἑτερόφυλοι ὄντες. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς διαδικασίας ἤρξατο ἀπὸ τοῦ 1840 (Τανζηματίου) τοῦ πρότερον ἐν ἰσχύι πολλῷ παραλογωτέρου καὶ τυραννικωτέρου ὄντος. Ἐπ' ἐσχάτων δὲ εἰσήχθησαν καὶ ἕτεραι μεταρρυθμίσεις χωρισθέντων τῶν τε δικαστῶν καὶ τῶν δικαστηρίων, καὶ εἰσαχθέντος τοῦ συστήματος τῶν ἀναφορῶν· ζήτημα δὲ εἶναι ἂν αἱ τοιουτότροποι μεταρρυθμίσεις ὠφελῶσιν ἢ βλάπτωσι τοὺς ὑποθέσεις ἔχοντας. Οἱ ἐν τῷ Συμβουλίῳ δὲ Ἕλληνες καὶ αὐτὸς ὁ Ἀρχιερεὺς παρακάθηνται τυπικῶς μόνον χρησιμεύοντες εἰς τὸ ἐπικυροῦν τὰς τῶν ἀρχῶν ἀποφάσεις, ἔνιοι δ' αὐτῶν πολλῷ τῶν Ὀθωμανῶν βαρβαροτέρους καὶ σκληροτέρους ἑαυτοὺς ἀποφαίνουσι.

Φορολογία.

Τὸ δὲ φορολογικὸν σύστημα ἔχει οὕτως· ἐκτὸς δηλ. τῆς δεκάτης καὶ τοῦ συνήθους τελωνικοῦ δασμοῦ, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα φόρων εἴδη, ὧν κυριώτερα τὰ ἑξῆς· ἀ.) ὁ τῆς σφραγίσεως (Ντιμγκᾶς) β'.) ὁ τοῦ καφὲ (Ταχμὴζ) γ'.) ὁ ἐπὶ τῆς ἁλιείας (Ἀμιρί) δ'.) ὁ ἐπὶ τῶν προβάτων, ε.) ὁ ἐπὶ τῶν μελισσῶν, ϛ'.) ὁ ἐπὶ τοῦ οἴνου καὶ οἰνοπνευμάτων, ζ'.) ὁ κεφαλικὸς ἢ προσωπικὸς φόρος, ἐπιβαλλόμενος κατ' ἔτος εἰς πάντας τοὺς μὴ Ὀθωμανοὺς καὶ εἰς τρεῖς διαιρούμενος τάξεις 1) τῶν ἀνηλίκων (Ἰτνὰ) γρ. 15, 2) τῶν ἐνηλίκων (Ἰρσὰ) γρ. 30 καὶ 3) τῶν ὄντων ἢ νομιζομένων εὐπόρων (Ἰλὰ) γρ. 60. Τὸ ὁλικὸν ποσὸν τοῦ φόρου τούτου συμποσοῦται εἰς 800 περίπου χιλιάδας γροσίων συναγομένων ὑπὸ τῶν ἐν τῇ πόλει καὶ ταῖς κωμοπόλεσιν εἰσπρακτόρων καὶ ἀποστελλομένων εἰς τὸν ἐν τῇ πρωτευούσῃ γενικὸν διοικητικὸν ταμίαν (Σανδὺκ ἐμινί) ὄντα πάντοτε Ὀθωμανόν. ἡ.) Ὁ κυρίως βασιλικὸς φόρος ἐξ 900 χιλιάδων γροσίων, ἐπιβληθεὶς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως κατὰ τὸ 1840, δικαιολογούμενος δὲ διὰ τὴν παῦσιν προγενεστέρων ἁρπαγῶν καὶ καταχρήσεων ὑπὸ τῶν ὑπαλλήλων ἐνεργουμένων, αἵτινες ὅμως, ἐν παρόδῳ εἰρήσθω, ὁλοτελῶς οὔτε ἔπαυσαν, οὔτε θὰ παύσωσιν· θ'.) ὁ στρατιωτικός, ἐπιβαλλόμενος κατ' ἔτος ἐξ ἴσου εἴς τε δεκατετρακετεῖς νέους καὶ ὑπερεκατοντούτεις γέροντας, ι.) ὁ ἐπὶ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῶν ἐπιδευμάτων, συμποσούμενος εἰς 300 περίπου χιλιάδας γροσίων, ὧν αἱ ἡμίσεις εἰς τὰς τοπικὰς τῆς νήσου ἀνάγκας ἀναλίσκονται, ιά.) ὁ βοήθεια (Ἰμνταντιὲς) πρό τινων ἐτῶν ἐπιβληθεὶς ἐπὶ τῶν χριστιανῶν μόνον.

Φρουρά.

Μέχρι πρὸ τεσσάρων ἢ πέντε ἐτῶν τακτικὸς στρατὸς δὲν ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς νήσου, ἀλλὰ μόνον ἀστυνομικοί τινες κλητῆρες περὶ τοὺς 20 καὶ ἰσάριθμοι ἀγροφύλακες· ὡς φυλακὴ δὲ τῶν τριῶν φρουρίων ἐχρησίμευον οἱ ἐντόπιοι ἀπόστρατοι ἢ

ἔφεδροι περὶ τοὺς 200, ἐκ τῶν ὁποίων 60 ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ ὑπηρετῶσιν ἐπὶ ἕνα μῆνα κατ' ἔτος ἀνὰ 20 εἰς ἕκαστον φρούριον. Τὴν σήμερον ὅμως ἓν τάγμα πεζικοῦ καὶ σύλαμοί τινες πυροβολικοῦ, ἂν δὲν ἀπατώμεθα, ἐκτελοῦσι τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν τῆς νήσου.

Σχολεῖα καὶ ἐκπαίδευσις.

Ἐν τῇ πρωτευούσῃ ὑπῆρχεν Ἑλληνικὴ Σχολὴ καὶ πρὸ ὀγδοήκοντα ἐτῶν ἔτι διευθυνομένη σχεδὸν πάντοτε ὑπὸ Λεσβίων σπουδαζόντων ἐν Ἀθῆναις, Πάτμῳ, Χίῳ, Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ. Ἀπὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως δὲ τῆς ἐν Κυδωνίαις διασήμου ἐκείνης Σχολῆς ἤρξαντο καὶ ἐν ταῖς πολυανθρωποτέραις τῆς νήσου κωμοπόλεσι νὰ συνιστῶνται Σχολαί, εἰς ἃς ἐδίδασκον τελειόφοιτοι τῆς τῶν Κυδωνιῶν Ἀκαδημίας, ὥστε ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἐπαναστάσεως ἐφ' ἁπάσης τῆς Λέσβου ὑπῆρχον ἑπτὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα, ὑπερβάντα κατὰ τὰ 1839 καὶ τὰ δώδεκα, ἀλληλοδιδακτικῶν ἐν πάσαις ταῖς κώμαις ὑπαρχόντων. Περὶ τὰ 1840 δὲ ἐσυστήθη ἐν τῇ πρωτευούσῃ καὶ Γυμνάσιον ἔχον βιβλιοθήκην καὶ ταμεῖον φυσικῶν ὀργάνων οὐκ εὐκαταφρόνητον. Τὸ Γυμνάσιον τοῦτο ἐκπεσὸν ἐπί τινα ἔτη συνεπείᾳ τῆς ἐκ τῆς καταστροφῆς τῶν ἐλαιοδένδρων ἀχρηματίας, ἀνθεῖ ἤδη ἐπαξίως διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ εἰς τὸ Πανελλήνιον ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἀρετῇ Κυρίου Χριστοφόρου Λαιλίου. Εἶδος δὲ Γυμνασίου ὑπάρχει καὶ ἐν Ποταμῷ (Πλωμαρίῳ) καὶ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα, Παρθεναγωγεῖα καὶ Προκαταρκτικὰ ἐν ταῖς πλείσταις τῶν κωμοπόλεων. Ὑπὲρ τοὺς ὀγδοήκοντα δὲ νέοι Λέσβιοι ἀρύονται τὴν σήμερον τὰ νάματα τῆς παιδείας ἐν Ἀθήναις.

Ἀρχαιότητες.

Ἴχνη ἀρχαίων οἰκοδομῶν καὶ μνημείων ἀπαντῶνται πανταχοῦ τῆς νήσου τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς εὔκλειαν καὶ λαμπρότητα μαρτυροῦντα. Ἐπιγραφαὶ δὲ πάμπολλαι ἀνεσκάφησαν, ὧν αἱ πλεῖσται ἐξεδόθησαν ἤδη ἐν Εὐρώπῃ. Χάριν τῶν μὴ εἰδότων ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν ἡμῶν Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας παραθέτομεν ὅσας ἐξ αὐτῶν ἠδυνήθημεν νὰ συλλέξωμεν ἀρχόμενοι ἀπὸ τῶν ἐν τῷ ὑπὸ τὸ Γυμνάσιον Μουσείῳ τῷ συστηθέντι τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ κατὰ τὰ 1853 ἀντιπροσωπεύοντος τὸν Πρόξενον τῆς Ἀγγλίας Νεύτωνα Κυρίου Γραίνβιλλ Μουραΐ.

1) Ἐπιγραφὴ ἐπιτύμβιος:

« Αριστοβουλα Απολλωνιω χαιρε. »

2) Ὁμοίως ἐπὶ μαρμάρου 0,17 πλάτους:

« Βιω Σωσια παεις. »

3) Μάρμαρον 0,16 ὕψους, 0,27 πλάτους, 0,10 πάχους:

« Θεος τυχα αγαθα.
Ο κε θελη θυην επι τω βω(μ(ω)
τας Αφροδιτας τας Πειθως και τω
Ερμα, θυετω ιρηϊον οττι κε θελη
και ερσεν και θηλυ π . . . . . .
. . . και ορνιθα »

Σημ. Ἐν σειραῖς 3, 4, 5 καὶ 6 εἰσὶν ἀπεξεσμένα πολλά.

4) Φαιὸν μάρμαρον 0.53 ὕψ. 0,20 πλάτ.

« Σαραπιων Ισιδωρου Αλεξανδρευς
ο και Ηηλουσιωτης ευψυχι L. I. H. »

Σημ. Τὰ τελευταῖα τρία λατινικὰ στοιχεῖα σημαίνουσι τὸ ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Αὐτοκράτορος.

5) Ἐπιτύμβιος βωμός, εὑρισκόμενος πρὶν ἐντὸς τῆς οἰκίας τοῦ κυρίου Π. Μάνδρα· ὕψους 0,62. Εἶναι δὲ κεκοσμημένος πέριξ στεφάνοις καὶ κεφαλαῖς κριῶν· ἐπὶ τῆς ἀπωτέρας ἐπιφανείας παρατηροῦνται δύο ὄφεις ζητοῦντες νὰ πίωσιν ἐκ τῆς ἐν τῷ μέσῳ κοιλότητος. Ἡ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τούτου ἐπιγραφὴ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς οὖσα ἔχει οὕτως:

(Ο) Δαμος
(Αρ)ιστανδρω τω Κλεοτειμω ηρωϊ. »

6) Δεξιόθεν ἀκέρκιον (ὕψ. 0,15, πλ. 0,13) περιέχον τὰς ἄκρας τῶν στίχων ἐμμέτρου ἐπιτυμβίου:

« . . . ονον
. . . κεπι νυμφης
. . . . αδων
. . . . τ(π; ;)ενθος
. . . ε νεκυν
. . . ροφηνας
. . . θ; ;)αλαμους
. . . . σεπυκασθης
. . . . . προμων. »

(Ἀκολουθεῖ.)

ΠΕΡΙ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΟΙΝΩΝ.

(Συνέχεια. — Ἴδε φυλλ. ΙΑ'.)

Περὶ Μέλανος οἴνου.

Ἕνεκα τῆς βαθείας χρωματιστικῆς ὕλης τῆς ἐμπεριεχομένης εἰς τὸν φλοιὸν τῶν σταφυλῶν, πρὸ πάντων ἐν τοῖς θερμοῖς κλίμασι, καθίσταται ὁ οἶνος τοιοῦτος ὥστε κλίνει πρὸς τὸ μέλαν χρῶμα, καὶ οὐχὶ τὸ ἐρυθρόν. Κατεργαζόμενος δὲ μετὰ τῶν στεμφύλων κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἀπολαμβάνει, οὐ μόνον χρῶμα ἐκ τῶν φλοιῶν, ποῦ μὲν πυκνόν, ποῦ δὲ ἀραιόν, ἀλλὰ προσέτι ἑτέρας οὐσίας· οἷον βυρσοδεψικὴν ὕλην (taninum) ἐκ τοῦ μίσχου (κοτζανίου) καὶ τῶν φλοιῶν, ἐλαιώδη μόρια ἐκ τῶν σπόρων καὶ λοιπῶν· καθιστάμενος, ὅθεν, ἧττον ἐρεθιστικὸς τοῦ λευκοῦ, προσαποκτᾷ τονικὴν μᾶλλον καὶ θρεπτικὴν ἐνέργειαν, διὸ ὄχι μόνον ἕπεται τοῦ λευκοῦ, ὄντος φυσικωτέρου, ἀλλὰ καθὸ πολυσύνθετος καὶ τεχνικώτερος ἀποκαθιστᾷ δυσκολωτέραν τὴν ἐπιτυχίαν τῆς κατασκευῆς του.

Πρὸς τὸν σκοπὸν ὅθεν τῆς κατασκευῆς τοῦ μέλανος οἴνου λαμβάνομεν πεπατημένας σταφυλὰς καὶ ἐρρίπτομεν ταύτας ἐντὸς κάδων μετὰ τῶν στεμφύλων· οἱ κάδοι ὄντες μετρίας χωρητικότητος καὶ τοποθετημένοι εἰς ἀνοικτὸν μὲν μέρος, οὐχὶ δὲ ἐν ὑπαίθρῳ, καθόσον ἐκ τῆς θερμοκρασίας τῆς περιβαλλούσης ἀτμοσφαίρας καὶ τῆς ὡριμάνσεως τῶν σταφυλῶν ἐξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος τάχιον ἢ βράδιον ἡ ζύμωσις τοῦ οἴνου· πρέπει μὲν νὰ πληροῦνται οὗτοι ἐντὸς 3 ἡμερῶν ἢ τὸ πολὺ 4., οὐδέποτε δὲ μέχρι τῶν χειλέων αὐτῶν, ἀλλὰ πολὺ κάτωθεν· τὸ μὲν, διότι τὰ στέμφυλα ὑπερπλέοντα θέλουν ἐξογκοῦσθαι ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ὅπερ οἱ Γάλλοι σκιάδιον καλοῦσι· τὸ δὲ, διότι ἄνωθεν αὐτῶν σχηματίζεται πυκνὸν ἀδιάῤῥηκτον στρῶμα, ἐκ τοῦ ἀναπτυσσομένου ἀνθρακικοῦ ὀξέος καθὸ βαρυτέρου τοῦ λοιποῦ ἀτμοσφ. ἀέρος, ὅπερ μεγάλως συντελεῖ εἰς τὴν ἀποδίωξιν τῆς παρουσίας τοῦ ὀξυγόνου τῆς περικυκλούσης ἀτμοσφαίρας, μὴ δυναμένου νὰ ἐπενεργήσῃ οὐσιωδῶς ἐπὶ τοῦ ἀναπτυσσομένου οἰνοπνεύματος, πρὸς παραγωγὴν ἐπιβλαβῶν ὀξέων. Τούντεῦθεν κατασκευάσαντες μακρὰν ῥάβδον κατάλληλον, σπεύδομεν τρὶς καὶ τετράκις ἴσως καὶ πεντάκις τῆς ἡμέρας ν' ἀνακατόνωμεν τὰ ὑπερπλέοντα στέμφυλα, καταβυθίζοντες ταῦτα πρὸς τὸ ὑποκάτωθεν ἐργαζόμενον ῥευστόν. Τοῦτο δὲ πράττοντες, ὄχι μόνον διὰ τῶν στεμφύλων βαθυχρωματίζομεν τὸν οἶνον, ἀλλὰ συνάμα, ἕνεκα τῆς πρὸς τὸν πυθμένα ἐμβυθίσεως τούτων, ἐμπεριεχόντων οὐσίας δι' ὧν μετριάζεται ἡ ὁρμητικότης καὶ ὁ θόρυβος τῆς ζυμώσεως, ἐνυπάρχων μόνον πρὸς τὸ ἄνω μέρος· συνάμα δὲ παρατείνομεν ἡσύχως τὴν τελευταίαν κατεργασίαν τοῦ οἴνου εἰς τὸν κάδον, καὶ ἀναχαιτίζομεν τὴν ἐπίσπευσιν τῆς ζυμώσεως ἥτις μεγάλως συντείνει εἰς τὴν ποιότητα τοῦ οἴνου καὶ τὴν μέλλουσαν περιπέτειάν του. Ἐναργὴς δὲ ἀπόδειξις τῶν λεγομένων τούτων ἔρχεται καὶ ἡ ἑξῆς πρακτικὴ παρατήρησις. Ὅταν πλησιάσωμεν τὸ οὖς πρὸς τὸ ἔξωθεν μέρος τοῦ κάδου, ἀκούομεν τὸ μὲν ἄνω μέρος πρὸς τὰ στέμφυλα νὰ ᾖναι θορυβωδέστατον καὶ θερμότατον, τὸ δὲ κάτωθεν ψυχρότατον καὶ ἡσυχώτατον.

Μετριασθείσης τῆς θερμότητος μετὰ παρέλευσιν 4—5 ἡμερῶν, μεταγγίζομεν τὸν οἶνον ἐκ τοῦ κάδου εἰς τὰ οἰνοβάρελα, ἅτινα εἰσὶ πλυμένα καὶ θειωμένα, καθ' ὃν τρόπον εἰς τοὺς λευκοὺς οἴνους ἀνέφερον. Τὴν δὲ μετάγγισιν ἐκ τοῦ κάδου εἰς τὰ οἰνοδοχεῖα ποιοῦμεν κατ' ἀναλογίαν τοῦ ἐξαχθησομένου ποσοῦ καὶ τῶν πληρωθησομένων οἰνοδοχείων, προσέχοντες ὥστε ἕκαστον τούτων νὰ προσδεχθῇ ἀνάλογόν τι ποσὸν οἴνου, ἐκ τῶν διαφόρων στρωμάτων τοῦ ἐξαχθησομένου ῥευστοῦ, ὅπως ὁ οἶνος ἔσται καθ' ὅλα ὅμοιος· τοὐτέστι, ἀρχίσαντες τὴν μετάγγισιν ἐξακολουθοῦμεν νὰ ἐρρίπτωμεν ἀνὰ ἕνα ἢ δύω ἀσκοὺς (κατὰ τὴν ἀναλογίαν) εἰς ἕκαστον οἰνοβάρελον μέχρι τοῦ τελευταίου, ἐπαναλαμβάνοντες τοῦτο πάλιν ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ τελευταίου ἄχρις ἀποπληρώσεως. Τοσούτῳ μᾶλλον ὀφείλομεν νὰ κάμωμεν τὸν οἶνον καθ' ὅλα ὅμοιον, καθ' ὅσον ὄχι μόνον πρέπει νὰ φέρῃ τὸν αὐτὸν τύπον, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν διέλαβον, ἀλλὰ καὶ τὴν αὐτὴν δύναμιν, διότι διὰ τοῦ τρόπου τούτου συγκερνῶνται αἱ διάφοροι οὐσίαι, ἐν αἷς καὶ ἡ βυρσοδεψικὴ ὕλη, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος ἡ ἐπιτυχία τοῦ μέλανος οἴνου. Τούτων ἕνεκα ὀφείλει μὲν ὁ οἰνοποιὸς νὰ ἐξετάσῃ διὰ τοῦ γλευκομέτρου τὸ πυκνὸν τοῦ γλεύκους του, ὅπως ἀναλογίσῃ τὴν δύναμιν τοῦ οἴνου του ἐκ τοῦ παραχθησομένου οἰνοπνεύματος, δὲν δύναται ὅμως νὰ ταλαντευθῇ ἀμφιβάλλων διὰ τὴν ὑπερβαλοῦσαν ποσότητα τῆς ζακχάρεως, ὡς εἰς τοὺς λευκοὺς οἴνους (μόλονότι ὀφείλει νὰ δώσῃ καὶ ἐνταῦθα τὴν δέουσαν προσοχὴν τῆς συμμίξεως ἀδυνάτων σταφυλῶν) καθότι ἕτερα στοιχεῖα συστατικὰ ἐν τῷ μέλανι οἴνῳ, ἀνταγωνίζονται κατὰ τῆς ζωῆς καὶ ἐπιτυχίας του.

Τὸν οὕτω πως ἐντεθέντα οἶνον ἐν τοῖς βαρελίοις πρὸς ζύμωσιν, δυνάμεθα καθ' ὅμοιον τρόπον, ὡς καὶ τὸν λευκόν, νὰ μεταγγίσωμεν ὁπόταν ἐπέλθωσι τὰ μεγάλα ψύχη. Ταύτην δὲ τὴν μετάγγισιν μετὰ ἕνα περίπου μῆνα διαδέχεται τὸ καθάρισμα ἀπὸ τῆς νεοσχηματισθείσης βλέννης καὶ τῶν ἁλάτων. Γίνεται δὲ τοῦτο δι' ἑτέρας τεχνητῆς κόλλας ἣν οἱ Γάλλοι gelatine-Lainé ἀποκαλοῦσι, πωλοῦντες ταύτην εἰς πλακοῦντας. Τρία δὲ δράμια ταύτης, διαλυθείσης ἐντὸς 50 δραμίων ὕδατος, ἐντιθεμένου ἐπὶ τῆς πυρᾶς πρὸς διάλυσιν, ἑνωθέντα καὶ μεθ' ἑνὸς δραμίου βυρσοδεψικῆς ὕλης (Taninum) ἀρκοῦσι πρὸς καθαρισμὸν μιᾶς βαρέλας οἴνου, περιλαμβανούσης 50 ὀκάδας. Σχηματισθέντος ὅθεν τοῦ κολλώδους ἐκείνου ἰζήματος ἐν τῷ πυθμένι καὶ καταστᾶντος τοῦ οἴνου διαυγοῦς, ποιοῦμεν καὶ πάλιν τὴν μετάγγισιν διὰ τοῦ ἐγνωσμένου τρόπου τοῦ σίφωνος. Μεταφέραντες δὲ τὰ οἰνοβάρελα ἐντὸς ὑπογείων ἀρκετὰ καταλλήλων, διά τε τὸ ψῦχος τοῦ χειμῶνος καὶ τὴν ζέστην τοῦ θέρους, καὶ ἀσφαλῶς πωματίσαντες, ἐγκαταλείπομεν ταῦτα ἐν ἠρεμίᾳ νὰ κατεργασθῶσιν. Διαρκούσης τῆς ἀνοίξεως καὶ τοῦ θέρους τοῦ ἐπιόντος ἔτους, οὐδόλως εἶναι σύμφορον νὰ γίνῃ καὶ τρίτη μετάγγισις, ὡς οἱ πλεῖστοι ποιοῦσι, παραλαβόντες τὸν τρόπον τοῦτον παρὰ τῆς Γαλλίας καθ' ὅσον ὁ οἶνος ὄχι μόνον ἀπόλλυσι τὸ χρῶμα καὶ μέρος τοῦ οἰνοπνεύματος, καθιστάμενος ἀδύνατος (faible), ἀλλὰ συνάμα λαμβάνει ἰδιάζουσαν ὀσμὴν θείου (ἐκ τοῦ θειώδους ὀξέος) καὶ ἀηδῆ στιφίζουσαν γεῦσιν, κλίνουσαν πρὸς τὸ ὀξύ. Αἱ συχναὶ μεταγγίσεις γίνονται βλάβης πρόξενοι, καὶ οὐχὶ ὠφελείας, ὡς οἱ πλεῖστοι διατείνονται, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὸν Εὐρωπαϊκὸν τρόπον· ἐλησμόνησαν ὅμως οἱ Κύριοι οὗτοι, ὅτι ἐκεῖ μὲν τὰ ψύχη διαρκῆ ὄντα, ἐπιτρέπουσιν εἰς τὸν οἰνοποιὸν τὴν μετάγγισιν ἐν οἱῳδήποτε χρόνῳ, ἐδῶ δὲ διὰ τὸ εὔκρατες τοῦ κλίματος καὶ τὴν συχνὴν μεταβολὴν τοῦ καιροῦ, ὅπου καὶ αὐτὸ τὸ ἡμέτερον σῶμα εὑρισκόμενον πάντοτε ἐν ἐφιδρώσει ὑποδεικνύει τὴν θερμότητα, ἡ συχνὴ μετάγγισις δὲν εἶναι ἄλλο, εἰμὴ ἐλάττωσις τῶν ζωτικῶν δυνάμεων τοῦ οἴνου, καὶ ἡ παντελὴς τροπὴ συστατικῶν τινων ἐν τῷ οἴνῳ πρὸς χείρονα περιπέτειαν αὐτοῦ ἕνεκα τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος. Ἕτερος οὐσιώδης λόγος τοῦ νὰ ἀποφεύγωμεν τὴν συχνὴν μετάγγισιν, εἶναι ὅτι τὰ συστατικὰ ἅτινα ἐμπεριέχονται ἐν τῇ ὑποστάθμῃ τοῦ οἴνου, σχηματισθείσῃ μετὰ τὴν πρώτην καὶ δευτέραν μετάγγισιν τῆς πρώτης περιόδου, εἶναι μὲν ἀνάλογα πρὸς τὰ συστατικὰ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας ἐξαχθείσης λάσπης, διαφέρουσιν ὅμως κατὰ τοῦτο ὅτι τὸ σχηματισθὲν ὀξυτρυγικὸν Κάλι στοιχεῖον βλαβερὸν ἐν αὐτῷ, ποῦ μὲν ἐλλείπει παντελῶς ἐκ τῆς ἐν λόγῳ ὑποστάθμης, ποῦ δὲ ἐνυπάρχει κατ' ἐλάχιστον ποσὸν μὴ δυνάμενον νὰ ἐπιφέρῃ βλάβην· ἤδη ὅμως διὰ τῶν συχνῶν μεταγγίσεων τούτων, ἐπαυξάνεται ἡ ποσότης ἑνὸς ἐλευθέρου ὀξέος δυναμένου νὰ ἐπιδράσῃ οὐσιωδῶς μετ' ἐκείνου ἐπὶ τῆς ζωῆς καὶ διατηρήσεως τοῦ οἴνου· καθόσον ἅπαντες οἱ οἶνοι καὶ οἱ πολλὰ γλυκεῖς, ἐμπεριέχουν ἐλεύθερον ὀξὺ εἰς ἐλαχίστην ποσότητα, καθὼς τοῦτο γίνεται φανερὸν διὰ τῆς δοκιμῆς τοῦ *καγκαμίνου* χάρτου, ὅστις κοκκινοχρωματίζεται· ἡ δὲ συχνὴ μετάγγισις προσεπαυξάνει τὸ ἐλεύθερον τοῦτο ὀξὺ, τῇ ἐπιῤῥοῇ τοῦ ὀξυγόνου τῆς ἀτμοσφαίρας, διὸ τὸ συρρὸν καὶ δριμὺ μέχρι τοῦδε τοῦ οἴνου, ὀφειλόμενον εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ βυρσοδεψικοῦ ὀξέος μεταστρέπεται κλίνον πρὸς τὸ ὑπόξυνον. Αἱ συχναὶ μεταγγίσεις τότε μόνον εἶναι δεδικαιολογημέναι, ὁπόταν θέλωμεν νὰ μιμηθῶμεν τοὺς οἴνους τοῦ Ῥήνου, οἵτινες παρέχουν εἰς μεγαλητέραν ποσότητα τὸ ἐλεύθερον τοῦτο ὀξὺ, ἀπὸ τοὺς οἴνους τῶν μεσημβρινῶν κλιμάτων· ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην, διατί δὲν τρυγῶμεν τὰς μηδεισέτι ἐντελῶς ὡρίμους σταφυλὰς ὅπως κατασκευάσωμεν τὴν ἀπομίμησιν τῶν τοῦ Ῥήνου οἴνων, ὅπως τὸ ἐν Πάτραις κατάστημα τῆς οἰνοποιΐας ἄριστα ἐπέτυχε; Μετάγγισις τότε μόνον κατ' ἀνάγκην γίνεται, ὁπόταν πρόκειται περὶ ἀποστολῆς. Τὸ δὲ πλούσιον παχυλὸν καὶ κλῖνον πρὸς τὸ ζακχαρῶδες παντὸς οἴνου δὲν θεραπεύεται τάνῦν διὰ τῶν μεταγγίσεων, ὡς οἱ πολλοὶ πράττουσι μιμούμενοι τοὺς Γάλλους· ἀλλὰ θεραπεύεται, ἡ κάλλιον προλαμβάνεται ἐν ἀρχῇ τῆς ζυμώσεως τοῦ οἴνου, ὁπόταν ᾖναι δυνατὸν νὰ συγκερασθῶσι τὰ διάφορα στοιχεῖα ἐν τῷ γλεύκει διὰ τῆς ἀναμίξεως ἀδυνάτου γλεύκους, πρὸς ἐντελῆ χημικὴν αὐτοῦ κατεργασίαν, ἄλλως τε πᾶσα ἐκ τῶν ὑστέρων γενομένη θεραπεία εἶναι πρόσκαιρος καὶ ματαία· καθότι ὁ οἶνος ἀνδρωθεὶς ἔχει προσαποκτήσει τοσαῦτα αἴτια ἀσθενειῶν καὶ διαφθορᾶς, ὅσα οὐδὲν φάρμακον δύναται νὰ προλάβῃ· πάσχων ἀπαραλλάκτως ὡς ὁ διεφθαρμένος ἄνθρωπος ἐν τῇ πεπολιτισμένῃ

κοινωνία, ὅστις οὐδέποτε ἠθικοποιεῖται ἀποβάλλων τὰς κακὰς ἕξεις του, ἐὰν ἐξ ὑπαρχῆς δὲν ἔλαβε τὴν δέουσαν ἀγωγήν· ἔστω καὶ ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι οὗτος εἰς τὸ στάδιον τῆς κοινωνικῆς του περιπετείας, ἐμορφώθη δι' ἐξωτερικῶν ἐπιδείξεων.

Οὕτω πως κατεργασθεὶς ὁ οἶνος ἐν τοῖς βαρελίοις καθίσταται κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἕτοιμος πρὸς κατανάλωσιν· ἑνταυτῷ δὲ μετὰ διετῆ κατεργασίαν δύναται νὰ διατηρῆται καὶ εἰς τὰς φιάλας διαυγέστατος, ὡς τὰ παρουσιαζόμενα ἐν τῇ Ἐκθέσει τοῦ 1870 δείγματά μου, ἅτινα καίτοι μὴ ἐντελῶς κατεργασθέντα, ἑνατῷ δὲ δύω μόνον μεταγγίσεις ὑποστάντα, οὐδὲν ἴζημα ὑποστάθμης παρουσιάζουσιν ἐν τῇ φιάλῃ, μολονότι ὄχι ὀλίγην προσβολὴν ὑφίστανται εἰς δίμηνον διάστημα ἐν τῷ προσηλίῳ μέρει τοῦ καταστήματος, τῆς Ἐκθέσεως ἕνεκα τῆς θερμότητος τοῦ ἐφετεινοῦ καλοῦ χειμῶνος.

Καθὼς δὲ ἐν ἀρχῇ οὕτω καὶ ἐνταῦθα περαίνων τὴν περὶ μέλανος οἴνου σύντομον ἔκθεσίν μου, ἐπιπροσθέτω ὅτι, διὰ τοῦ ἁπλουστάτου τούτου τρόπου τῆς κατασκευῆς, πρὸ πάντων διὰ τοῦ ὑποδεικνυομένου τρόπου τοῦ καθαρισμοῦ διὰ τῆς δερματοκόλλας μετὰ τῶν ἄλλων οὐσιῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων, οὐδὲν ἄλλο προτίθεμαι νὰ ὑποδείξω ἢ τὴν ἁπλῆν κατασκευὴν *φυσικοῦ οἴνου* ἐν Ἑλλάδι, ἄνευ οὐδενὸς ἐπιπροσθέτου ἀρώματος. Τούτου δὲ κατορθωθέντος, δύνανται εἰς τὸν μετέπειτα χρόνον διὰ τῆς πείρας καὶ τῆς χημικῆς ἀναλύσεως τῶν οἴνων, ν' ἀναφανῶσιν εἰδικοὶ οἰνολόγοι ἐπιστήμονες, οἵτινες ἐκ παραβολῆς καὶ ἀναλογικῆς συγκρίσεως ὄχι μόνον κατορθώσωσι τὴν λεγομένην ἀπομίμησιν (imitation) τῶν ξένων οἴνων, διὰ τὰς πλουσιοπαρόχους ἐπιδορπίους τραπέζας τῶν πλουσίων μας, ἀλλὰ συνάμα ὑπερβῶσι καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐν Γαλλίᾳ μετερχομένους τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο (α) τοῦ καθαρίζειν διὰ μυστικοῦ τρόπου καὶ παρασκευάζειν ὁμοίως τὴν ἀπομίμησιν παντὸς οἴνου διὰ παρεισάκτου ἀρώματος (bouquet) καὶ ἐντεῦθεν καρπουμένους τὸ γενικὸν ἐμπόριον τῶν οἴνων τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως· μολονότι, κατ' ἐμὴν γνώμην οἱ ἁπλοῖ φυσικοὶ οἶνοι τῆς Ἑλλάδος, ἁπλούστατα κατασκευαζόμενοι, παρέχουσι μετὰ τριετῆ κατεργασίαν τοσαύτας καλλονάς, δυναμένας καὶ τὰς ποικίλας ὀρέξεις τῶν πολυταλάντων μας ἀρκετὰ νὰ ἱκανοποιήσωσιν· ὥστε ἀποβαίνει ματαία καὶ ὅλως περιττὴ πᾶσα οἱαδήποτε ψευδὴς ἀπομίμησις τούτων διὰ παρεισάκτου ἀρώματος. Εἰς ἀπόδειξιν τῶν λόγων μου, ἐξέθηκα σὺν ταῖς ἄλλαις καὶ φιάλην ἐκ μέλανος οἴνου, οὗτινος ἥτε γεῦσις καὶ ἰδιάζουσα ὀσμὴ, προδίδουσιν ἐκείνην τῆς *φράουλας*. Ἕκαστος δὲ ἤθελεν ὑποπτευθῇ ὅτι παρεισῆξα πρόσθετον τὸ ἄρωμα τοῦτο, ἐν τούτοις οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμὴ *τριετὴς φυσικὸς ἁπλοῦς οἶνος*, ἐξ ἡμισείας μετὰ σταφιδίτου, ὅστις ἤρχισε νὰ διαχέῃ, ἐκλύων τὸ αἰθέριον ἔλαιόν του.

(α) Οἱ οἰνοποιοὶ οὗτοι (maîtres) οὐ μόνον ἄριστοι τεχνῖται, ἀλλὰ καὶ ἐπιστήμονες ὄντες, παραλαμβάνουσιν ἐκ διδαχῆς τοῦ πατρός των, καθὼς καὶ οὗτοι πρὸς τοὺς υἱούς των, τοὺς μυστικοὺς τρόπους τῶν οὐσιῶν τοῦ καθαρισμοῦ τῶν οἴνων, καὶ τοῦ μιμεῖσθαι οἱονδήποτε οἶνον διὰ παρεισάκτου ἀρώματος· διὰ τὴν ἀπομίμησιν ταύτην ἐν κρυπτῷ καὶ παραθύρῳ πρακτομένην, ἀδρῶς μισθοδοτοῦνται.

ΚΕΦ. Δ'.

Περὶ σταφιδίτου οἴνου.

Τὸ λεπτὸν τοῦ φλοιοῦ, τὸ λίαν ζακχαρῶδες, καὶ ἡ ἀπουσία τῶν σπόρων τῆς σταφυλῆς τοῦ σταφιδοκαρποῦ, μάλιστα τοῦ ἀχαράκτου, μᾶς παρέχει οὐ μόνον ἀξιόλογον καὶ ἀρκετὰ εὔοσμον οἶνον, ἀλλὰ καὶ λίαν πνευματώδη· ἡ μέχρι τοῦδε πεῖρα ἐπὶ τῆς κατασκευῆς τοῦ σταφιδίτου οἴνου, διεβεβαίωσε τοὺς πλείστους, καὶ μάλιστα τοὺς ἐν Πάτραις συμπολίτας μου σταφιδοκτήμονας, ὄχι μόνον τὴν ἐντελῆ ἐπιτυχίαν του, καὶ τὴν καλλίστην εἰς τὸ εἶδος του ποιότητα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐνθαρρυντικὴν ὑποδοχὴν, ἣν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ προσεδέχθη, πρὸ πάντων μάλιστα ἐν τοῖς ἐν Ἀθήναις καὶ Κερκύρᾳ ξενοδοχείοις, ὅπου ἐνδιαιτῶνται ξένοι περιηγηταί. Ὁ σταφιδίτης οἶνος κατασκευασθεὶς εἴτε ἀπὸ ἀχάρακτον εἴτε ἀπὸ κεχαραγμένον σταφιδοκαρπὸν, διατηρεῖ τὸν ἰδιάζοντα αὐτῷ τύπον, ὅστις τὸν καθιστᾷ λίαν διακριτικὸν ἐξ ὅλων τῶν λοιπῶν οἴνων τῆς ἀμπέλου, καὶ τὴν ἰσχυροτέραν καὶ ἐπικρατεστέραν ὀσμὴν παντὸς ἄλλου οἴνου οἱουδήποτε μέρους· συνάμα δὲ τὸ ἐξαίρετον πλεονέκτημα τοῦ νὰ ἀλλοτριάζῃ τὴν ὀσμήν του, ὅσον παλαιοῦται κατεργαζόμενος· διὸ τὸ ποικίλον καὶ λίαν εὐάρεστον τῆς ὀσμῆς του ταύτης δὲν ἠδυνήθησαν μέχρι τοῦδε οἱ ἐν Εὐρώπῃ οἰνοποιοὶ νὰ μιμηθῶσιν.

Ἡ κατασκευὴ τοῦ σταφιδίτου οἴνου ἐνεργεῖται ἀπαραλλάκτως, ὡς καὶ ἡ τοῦ ἀμπελίτου· εἴτε λευκοῦ, εἴτε ξανθοῦ τὴν κατασκευὴν προτιθέμεθα· καθότι μελανὸς σταφιδίτου ἐπιτυχίαν, οὐδέποτε θὰ δυνηθῶμεν, χωρὶς ν' ἀπολέσωμεν τὸν ἰδιάζοντα αὐτῷ τύπον, ἑνταυτῷ δὲ καί τινα ἐξαιρετικὰ συστατικά του· τοὺς δὲ φόβους οὓς τινας συνήθως οὗτος παρέχει εἰς τοὺς πλείστους σταφιδοκτήμονας περὶ τὴν κατασκευὴν καὶ ἐπιτυχίαν του, ἰδιαζόντως δὲ διὰ τὴν παράλογον καὶ ἐνίοτε ἀηδῆ γεῦσιν καὶ ὀσμὴν τοῦ θείου γενομένην ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς χημικῆς ἀποσυνθέσεως ἐν τῇ ζυμώσει του, τοὺς φόβους λέγω τούτους δύναταί τις νὰ ἀποσοβήσῃ καὶ μετ' ἀκραδάντου πεποιθήσεως νὰ βασισθῇ, ἐὰν λάβῃ ὡς γνώμονα τὸν κάτωθι περιγραφόμενον τρόπον τῆς κατασκευῆς τοῦ σταφιδίτου, οὗ καὶ αὐτὸ τὸ κατάστημα τῆς ἐν Πάτραις Οἰνοποιΐας ἐπιτυχῶς ἐχρήσατο, ἀφ' οὗ μετὰ πολλὰς παλινδρομήσεις καὶ ἱκανὰς ζημίας ἐπὶ πολὺ ἐζημίωσεν. Τὴν ἐπὶ τὸ καθαρώτερον, καὶ εὐωδέστερον ἐπιτυχῆ κατασκευήν του κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐτελειοποίησε τὸ εἰρημένον κατάστημα συνεπείᾳ τῶν πολλῶν δοκιμῶν· διὸ ὤφειλε συναισθανόμενον τὸν προορισμόν του καὶ ἀναλογιζόμενον τὸν λόγον τῆς συστάσεώς του, νὰ διακηρύττῃ ἑκάστοτε διὰ τῶν ἐφημερίδων τὰς προόδους καὶ ἐπιτυχεῖς αὐτοῦ δοκιμάς, καὶ ὄχιν' ἀποκρύπτῃ ταύτας λόγῳ κερδοσκοπίας καὶ σιτισμοῦ ὀλιγίστων προσώπων ἐν αὐτῷ διατηρουμένων· ἐν ᾧ οὐδὲ λεπτὸν μέχρι τοῦδε οἱ πραγματικοὶ μέτοχοι ἀπήλαυσαν. Ἡ κατασκευὴ αὕτη, εἶναι σχεδὸν διάφορος ἐκείνης. καίτοι οὐκ ὀλίγας ὠφελείας: παρεῖξεν εἰς τοὺς ἀδελφούς μου ἐν Πάτραις, ἐξοδευομένου τοῦ σταφιδίτου οἴνου πανταχοῦ ὡς Εὐρωπαϊκοῦ, μὴ ἐξαιρουμένων οὐδὲ αὐτῶν τῶν ἐν Ἀθήναις ξενοδοχείων μὲ πλαστὰς Εὐρωπαϊκὰς ἐπιγραφὰς (étiquettes)· ἐν τούτοις κατὰ ὑψηλότερον καθῆκον, ὅπως κατασταθῇ κοινὸν καλὸν, σπεύδω ν' ἀνασύρω τὸν μέχρι τοῦδε πέπλον τῆς μυστικότητος, συνάμα δὲ τῆς ὠφελείας· εὐχόμενος προσέτι ἵνα πάντες οἱ ἐμπορευόμενοι τὸν ἐν Ἑλλάδι σταφιδίτην καὶ πρὸ πάντων οἱ ἐν Κερκύρᾳ καὶ ἐν Ἀθήναις ξενοδόχοι, κατασταθῶσιν εὐτυχέστεροι ἡμῶν καὶ γίνωσι τρόπον τινὰ ἡ γέφυρα δι' ἧς νὰ συσταθῶσιν ἐν Εὐρώπῃ οἱ Ἑλληνικοὶ οἶνοι καὶ προπάντων ὁ σταφιδίτης· ὅστις διὰ τὰ ἐξαίρετα προτερήματά του δύναται νὰ προτιμηθῇ παντὸς ἄλλου Εὐρωπαϊκοῦ ἐξ ἀπομιμήσεως προερχομένου.

Ὁ σταφιδίτης οἶνος εἰς τὴν κατασκευήν του, διὰ τὸ πολὺ ζάκχαρι πρὸ πάντων τὸ τοῦ ἀχαράκτου σταφιδοκαρποῦ (πολλῷ δὲ μᾶλλον ἐκ ξηρῶν τόπων προερχομένου) καὶ διὰ τὴν ὀλίγην βυρσοδεψικὴν οὐσίαν, ἀμφίβολος ἀποβαίνει πολλάκις, διὸ δεῖται μεγάλης προσοχῆς καὶ περιποιήσεως. Ἑπομένως, ἡ διὰ γλευκομέτρου ἐξέτασις τοῦ γλεύκους, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν διέλαβον, ἔχει μεγαλητέραν ὑπόστασιν ἐνταῦθα, καθότι ἡ διὰ τούτου ὑποδεικνυομένη πυκνότης, ὡς μὴ ὑπαρχουσῶν πολλῶν ἑτερογενῶν οὐσιῶν, πλησιάζει κατὰ τὸ μᾶλλον εἰς τὴν πραγματικὴν ποσότητα τῆς ζακχάρεως τοῦ γλεύκους. Ὅθεν ὁ οἰνοποιὸς ὁ ἐπιχειρῶν τὴν κατασκευὴν τοῦ σταφιδίτου, ὀφείλει σὺν τοῖς ἄλλοις νὰ μὴ λησμονῇ οὐδὲ ἐπὶ στιγμὴν τὴν καταμέτρησίν του, ὅπως, γνωρίζων τὴν πυκνότητα τοῦ κατὰ πρῶτον ἐκθλίβοντος σταφιδίτου γλεύκους συγκερνᾶ τοῦτο μετὰ τοῦ δευτέρου, ἤτοι τοῦ *τσιπουρίτου* λεγομένου. Ἄνευ δὲ τούτου θέλει ἀπολαύσει τοιοῦτον γλεῦκος, ὅπερ θέλει παραγάγει λίαν πνευματώδη οἶνον καὶ πηκτὸν (très-fort) ὡς μὴ δυναμένης τῆς περισσείας τῆς ζακχάρεως νὰ διαλυθῇ, καὶ ἑπομένως ἔχει ἀνάγκην ἐπιτετηδευμένης γνώσεως καὶ προσοχῆς εἰς τὴν μετὰ ταῦτα κατεργασίαν, ὅπως ὑπερπηδήσῃ τὰ ἐσκαμμένα τῆς προβληματικῆς θέσεως τοῦ οἴνου. Διότι, εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ οἶνος καθὸ παχύρευστος, ἐν τῇ πρωτοετεῖ ταύτῃ κατεργασίᾳ του, παρίσταται βαρύοσμος καὶ ἀρκετὰ καλὸς (ὁμοιάζων πολὺ τὸν τῆς Μαλάγας), δὲν δύναται ὅμως νὰ κατεργασθῇ προσηκόντως εἰς τὸν μετέπειτα χρόνον καὶ διατηρηθῇ εἰς τὰ ἐπιόντα ἔτη, ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων· διότι ἐξ αὐτοῦ ἐλλείπουσι στοιχεῖα τινα οὐσιώδη ἄνευ τῶν ὁποίων τὸ ἐν τῷ οἴνῳ *χημικὸν ἐργαστήριον* δὲν ἐνεργεῖ. Πρὸς ἀποφυγὴν ὅθεν τούτων ἁπάντων ἐτράπην ἑτέραν ὁδὸν, ἧς τὰ ἀποτελέσματα βεβαιωθέντα, ἐδικαίωσαν πληρέστατα τὴν ἀπολαβὴν τῶν κόπων μου.

Ὁπόταν προτίθεμαι νὰ κατασκευάσω λευκὸν σταφιδίτην οἶνον, ὅσον ἀφ' ἑνὸς ἀποφεύγω τὰς ἀώρους καὶ σεσηπυίας σταφυλὰς τοῦ σταφιδοκαρποῦ, τόσον ἀφ' ἑτέρου τὰς τοῦ ἀχαράκτου, ἐκτὸς ἐὰν αὗται προέρχωνται ἐκ βαλτωδῶν τόπων· ἀπεναντίας προτιμῶ τὰς ὡρίμους τοῦ κεχαραγμένου σταφιδοκαρποῦ, ἢ ἐν ἀνάγκῃ ἐξ ἡμισείας κεχαραγμένου καὶ ἀχαράκτου. Ἀναμιγνύων δὲ κατὰ τὸ ἓν τρίτον τῆς ποσότητός των καὶ σταφυλὰς οἱασδήποτε ἀμπέλου, ἐπιχειρῶ τὸ *πάτημα* τούτων. Τὰ δὲ στέμφυλά των ἐκθλίψας διὰ σιδηροῦ, ἢ ξυλίνου πιεστηρίου, καὶ ἐξαγαγὼν τὸν λεγόμενον *τσιπουρίτην*, ἀναμιγνύω μετὰ τοῦ ὅλου γλεύκους καὶ κατόπιν ἐνθέτω εἰς τὰ οἰνοβάρελα. Ἐν περιπτώσει δὲ καθ'

ἦν, ὥριμοι *ἀμπελοσταφυλαὶ* δὲν εὑρίσκονται, τοῦ σταφιδοκαρποῦ ὡριμάζοντος πρότερον, ἐγκαταλείπω ἐπ' ὀλίγον κενὰ τὰ οἰνοβάρελα, ὅπως ὑπερπληρώσω ταῦτα κατόπιν διὰ γλεύκους ἀμπελοσταφυλῆς.

Ὁπόταν δὲ πρόκειται νὰ κατασκευάσω ξανθὸν σταφιδίτην (μέλανα μὴ γενόμενον), οὐδόλως φροντίζω περὶ σταφυλῆς κεχαραγμένης ἢ ἀχαράκτου (προτιμῶ ὅμως τὰς τοῦ ἀχαράκτου). Προσέχω μόνον νὰ παρενθέτω ἐντὸς τοῦ κάδου μαύρας σταφυλὰς 10 τῆς $^0/_0$ τοὐλάχιστον (ἐπὶ τούτῳ προτιμητέα ἡ *μαυροδάφνη*) ὄχι μόνον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ χρώματος, ἀλλὰ διὰ τὰς ἄλλας οὐσίας τὰς ἐν αὐταῖς ἐμπεριεχομένας. Κατεργασίας δὲ γενομένης ἐπὶ 3—5 ἡμέρας καθ' ὃν τρόπον περὶ μέλανος ἀνέφερον, μεταγγίζω ἐκ τοῦ κάδου πρὸς τὰ οἰνοβάρελα. Τὴν δὲ περίπτωσιν τῆς ἐλλείψεως τῶν σταφυλῶν οἰκονομῶ ἀφίνων τὰ οἰνοβάρελα κατὰ τὸ 1]4 κενά, ὅπως συμπληρώσω ταῦτα διὰ μέλανος οἴνου ἐξαχθησομένου μετέπειτα ἐκ τοῦ κάδου.

Οὕτω πως ἐντεθεὶς καὶ κατεργασθεὶς ὁ σταφιδίτης οἶνος δύναται νὰ δεχθῇ κατὰ τὸν χειμῶνα τὰς μεταγγίσεις, καθ' ὃν τρόπον ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐξέθεσα, μὲ τὴν διαφορὰν μόνον τοῦ νὰ μὴ ὑπερπληρώνωνται τὰ πλυνώμενα οἰνοδοχεῖα δι' ἀτμῶν καιομένου θείου (θειώδους ὀξέος) ὡς τοὺς λοιποὺς οἴνους, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς βαρυόσμου καὶ θειώδους ἐκείνης ὀσμῆς τῆς ἑκάστοτε παρουσιαζομένης εἰς τὸν σταφιδίτην οἶνον.

Ἐκ τῶν παρουσιαζομένων ἐν τῇ Ἐκθέσει τῶν Ὀλυμπίων τοῦ 1870 ὀλίγων δειγμάτων σταφιδίτου *λευκοῦ* καὶ *ξανθοῦ* δύνανται οἱ κύριοι ἑλλανοδίκαι μετὰ προηγουμένην δοκιμὴν νὰ γνωρίσωσιν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν μοναδικὴν ποιότητά του κατά τε τὴν γεῦσιν, ὀσμὴν, καὶ πνευματικὴν δύναμιν, νὰ ὁμολογήσωσιν ἑπομένως, ὅτι ἐν Ἑλλάδι ὁ σταφιδίτης ἐξαγόμενος εἰς τὸ ἐξωτερικὸν πρὸ πάντων δὲ ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἀρκτῴᾳ Εὐρώπῃ, ἐν οἷς γίνεται κατανάλωσις Ἱσπανικῶν οἴνων, καὶ ἀνταγωνιζόμενος μετ' αὐτῶν, δύναται νὰ καταβάλῃ τούτους· καθότι ἐκεῖνοι μὲν εἶναι κατασκευασοὶ καὶ παρείσακτοι (manipolation) οὗτος δὲ καθὸ φυσικὸς, δύναται παλαιούμενος νὰ παρουσιάσῃ ὅλην αὐτοῦ τὴν τελειότητα καὶ φυσικὴν ἀνάπτυξιν καθὼς ἐπίσης τὰ ἰδιαίτερα αὐτοῦ καλὰ συστατικὰ στοιχεῖα· διὸ πρὸς ἐπιτυχίαν ὀφείλεται μεγίστη προσοχὴ καὶ μέριμνα πρός τε τὰς σταφυλὰς καὶ τὴν τεχνικὴν αὐτοῦ κατεργασίαν, ὅπως ἐν ἀρχῇ γίνῃ εὐπρόσδεκτος ἀποκτῶν καλὴν φήμην· ἤδη ὅμως ἀρκετὴ κατανάλωσις τούτου γίνεται ἐν Πάτραις καὶ ζωηρὰ ἐπιζήτησις ἀπὸ τοὺς ἑκάστοτε Ἄγγλους ἐρχομένους πρὸς φόρτωσιν ξηροῦ σταφιδοκαρποῦ.

ΚΕΦ. Ε'.

Περὶ γλευκομέτρου καὶ τῆς χρήσεως αὐτοῦ.

Ὅσον κοινοτάτη εἶναι ἐν Ἑλλάδι ἡ χρῆσις τοῦ ἀραιομέτρου τοῦ Βωμὲ (κοινῶς λεγομένου *γράδου*) διὰ τὴν καταμέτρησιν τῶν οἰνοπνευμάτων, τόσον σπανία ἡ χρῆσις τοῦ σπουδαιοτάτου παρ' ἡμῖν γλευκομέτρου· ὅπως λοιπὸν ἔχωσι γνῶσιν τούτου οἱ μὴ εἰδότες, σπεύδω ἐν ὀλίγοις νὰ ἐκθέσω τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς καὶ χρήσεώς του.

Τὸ γλευκόμετρον εἶναι καθ' ὅλα ὅμοιον μὲ τὸ ἀραιόμετρον τοῦ Baumet, *γράδον* παρὰ πᾶσι λεγόμενον. Συνίσταται δηλαδὴ καὶ τοῦτο ἐξ ὑελίνου κυλίνδρου ἐπιμήκους, ἐν ᾧ εἰσὶν ἐγγεγραμμένοι οἱ διάφοροι βαθμοὶ ἀντιθέτως ἐκείνου τοῦ τῶν οἰνοπνευμάτων Ἀρχίζοντες δηλονότι ἐκ τῆς κορυφῆς (καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς βάσεως) ἐν ᾗ εἶναι σημειωμένος ὁ βαθμὸς 0^0. προχωροῦμεν πρὸς τὴν βάσιν διὰ τῆς σημειώσεως αὔξοντος ἀριθμοῦ βαθμῶν κατὰ πεντάδας $5, 10^0, 15^0, 20^0, 25^0, 30^0, 35^0, 40^0$, ἀνώτερος δὲ τούτου βαθμὸς εἶναι ὁ 40^0. Προσέτι συνίσταται τὸ γλευκόμετρον καὶ ἐκ μικρᾶς ὑελίνης σφαίρας κάτωθεν· τουτέστιν, μετὰ τοῦ ὑελίνου κυλίνδρου προσκολλᾶται ἕρμα τι. Ἡ ὑέλινος αὕτη σφαῖρα πληροῦται συνήθως μὲ μικρὰ σφαιρίδια (χόνδρους) μολύβδου (*σκάγια* κοινῶς) ὡρισμένου βάρους, ὅπως τοῦτο κρατεῖται ὄρθιον ἐν τῇ βυθίσει του.

Ὁ τρόπος δὲ τῆς ἐγγραφῆς τῶν σημειουμένων βαθμῶν διαφέρει πολὺ ἐκείνου, ὃν μεταχειρίζονται ἐν τῷ *γράδῳ* τῶν οἰνοπνευμάτων· καθότι εἰς τοῦτο λαμβάνοντες καθαρὸν ὕδωρ ψυχρὸν μιᾶς ὡρισμένης μονάδος (τουτέστιν ὀκάδας, λίτρας, δράμια . . .) ἴσα μέρη, ἐμβυθίζουσιν ἐν αὐτῷ τὸ γλευκόμετρον, ὅπερ βεβαίως εὑρίσκον λίαν ἀραιὸν τὸ ὕδωρ βυθίζεται ὁλόκληρον μέχρι κορυφῆς· ἐπὶ τοῦ σημείου δὲ ἐφ' ᾧ ἐφάπτεται ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ὕδατος σημειοῦσι τὸν βαθμὸν 0^0. Λαμβάνοντες δὲ πέντε μονάδας (τῆς τοῦ ὕδατος ληφθείσης) σεραπίου, ἐρρίπτουσιν εἰς τὸ ποσὸν τοῦ ὕδατος, γενομένου ἤδη πυκνοτέρου, καὶ ἐμβυθίσαντες πάλιν τὸ γλευκόμετρον σημειοῦσι τὸ σταθερὸν σημεῖον ὅπερ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ὕδατος ἐφάπτεται· εἶτα δὲ ἑτέρας πέντε μονάδας σεραπίου προσθέσαντες, σημειοῦσι καὶ πάλιν τὸ σημεῖον τῆς στάσεως· ἐξακολουθοῦσι δὲ νὰ πράττωσι τοῦτο μέρις οὗ φθάσωσιν εἰς τὸ ποσὸν τῶν βαθμῶν 40^0.

Ἐπὶ παραδείγματι· ἐὰν ἔλαβον ὡς μονάδα τὰς ὀκάδας, ἐμβυθίζουσι τὸ γλευκόμετρον εἰς 100 ὀκάδ. ὕδατος ψυχροῦ καὶ ἐκεῖ σημειοῦσι 0^0· προσθέσαντες δὲ πέντε ὀκάδας σεραπίου, βλέπουσι τὸ γλευκόμετρον ποῦ ἐσταμάτησεν ἐν τῇ βυθίσει (διότι ἤδη ἐμβυθισθὲν θὰ ἐξέχῃ ὀλίγον ἡ κορυφή του, καθὸ πυκνοτέρου καταστάντος τοῦ ὕδατος)· καὶ ἐκεῖ σημειοῦσι βαθμὸν 5^0· εἶτα λαβόντες ἑτέρας πέντε ὀκάδας σεραπίου, βλέπουσι καὶ πάλιν ποῦ σταματᾷ τὸ ἐμβυθιζόμενον γλευκόμετρον· ἐκεῖ δὲ σημειοῦσι βαθμὸν 10^0. Οὕτω πως ἀνὰ πεντάδα ἐξακολουθοῦντες μέχρι τοῦ βαθμοῦ 40^0. Ὑπολογίσαντες δὲ κατόπιν τὰ μεταξὺ τῶν σημειωθέντων ἀριθμῶν κενὰ διαστήματα, διήρεσαν ταῦτα ἀνὰ ἕκαστον εἰς 5 ἴσα μέρη, καὶ ἐνεχάραξαν μικρὰς τινας γραμμάς. Οὕτω λοιπὸν συμπληρωθὲν τὸ γλευκόμετρον μᾶς δεικνύει ὁποῖος βαθμὸς πυκνότητος ἐνυπάρχει εἰς τὸ δεῖνα ῥευστὸν, τουτέστιν ὁπόση ποσότης ζακχάρεως ἐπὶ 100 ἴσα μέρη ληφθείσης μονάδος τινος οἵας δήποτε, κατ' ἀρέσκειαν. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ γλεῦκος πρὸς τοῖς ἄλλοις δὲν ἐμπεριέχει μόνον ζάκχαρι, ἀλλὰ καὶ ἄλλας οὐσίας, αἵτινες τὸ καθιστῶσιν ἔτι πυκνώτερον τοῦ πραγματικοῦ· ἀνάγκη ὅθεν καθίσταται νὰ γνωσθῇ ἡ ποσότης τῶν ἐν αὐτῷ ἑτερογενῶν οὐσιῶν, ὅπως μὴ ἐσφαλμένως δεικνύῃ τὸ γλευκόμετρον. Κατὰ διαφόρους λοιπὸν ἐρεύνας καὶ δοκιμὰς ἐγνώσθη ὅτι οὐδέποτε αὗται ὑπερβαίνουσι τὸ ποσὸν 15 τοῖς $^0/_0$ τοῦ μετρουμένου γλεύκους, οὐδὲ ἔλαττον τοῦ ποσοῦ 10 ἐπὶ τοῖς $^0/_0$. Ἐντεῦθεν κατ' ἀκριβεῖς δοκιμὰς ἄστινας ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου γλεύκους ἔκαμον, εἶδον ὅτι ἐὰν τοῦτο προήρχετο ἀπὸ βαλτώδεις σταφυλὰς ἐχούσας 80—90 ἐπὶ τοῖς $^0/_0$ τὸ ὑδαρὲς στοιχεῖον, μοὶ παρεῖχε πάντοτε 12 τοῖς $^0/_0$ κατὰ μέσον ὅρον ἑτερογενεῖς οὐσίας· ἐὰν ὅμως προήρχετο ἐκ σταφυλῶν μελιτωδῶν, ἀπὸ ξηροὺς καὶ ἡφαιστιογενεῖς τόπους ἐχουσῶν τὸ ὑδαρὲς στοιχεῖον 65—80 ἐπὶ τοῖς $^0/_0$ μοὶ παρεῖχε τὸ γλεῦκος 15 ἐπὶ τοῖς $^0/_0$ ἑτερογενεῖς οὐσίας· ἀναλόγως ὅθεν τῆς θέσεως ἀνάγκη καθίσταται ν' ἀφαιρῆται τὸ ποσὸν τοῦτο ἐκ τοῦ δεικνυομένου ποσοῦ ὑπὸ τοῦ γλευκομέτρου.

Ἑτέρα δὲ παρατήρησις ὡς πρὸς τὸ γλεῦκος εἶναι ὅτι δὲν πρέπει τοῦτο νὰ ἦναι θερμὸν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς καταμετρήσεώς του, ἀλλὰ πάντοτε μεταξὺ τοῦ βαθμοῦ $12^{ου}$—$18^{ου}$ τοῦ Ῥεωμύρου θερμοκρασίας. Τούτου ἕνεκεν ἕκαστος δοκιμάζων τὴν καταμέτρησιν ὀφείλει νὰ ἐμβυθίζῃ τὸν δοκιμαστῆρα (éprouvette) ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπάρχει τὸ γλεῦκος, εἰς λεκάνην ψυχροῦ ὕδατος, ὅπως καταβιβάζῃ τὴν τυχὸν ἐνυπάρχουσαν ὑψωμένην θερμοκρασίαν ἕνεκα τῆς ζυμώσεως τοῦ δοκιμασθησομένου γλεύκους. Ἐν τῇ καταμετρήσει δὲ τῆς ἐν τῷ γλεύκει ζακχάρεως ὑπὸ τοῦ γλευκομέτρου, ἠδύνατό τις πλησιέστερον νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὴν πραγματικὴν καὶ ἀληθῆ ποσότητα, ἐὰν ἐλάμβανεν ἑκάστοτε τὴν ὑπομονὴν νὰ διῡλίσῃ τὸ δοκιμασθησόμενον γλεῦκος διὰ λεπτοῦ πανίου, καὶ κατόπιν ἐνθέσῃ τοῦτο ἐντὸς ψυχροῦ ὕδατος.

Ἐὰν τὸ στενὸν τοῦ φύλλου μοὶ ἐπέτρεπε, καὶ ὁ σκοπὸς τῆς παρούσης ἐκθέσεως μου πρὸς τοὺς $Κ^{ους}$. Ἑλλανοδίκας δὲν παρέκλινε τῆς τροχιᾶς τοῦ σκοπουμένου, ἤθελον ἐπιπροθέσει ἀκριβῆ πίνακα τῶν διαφόρων ἐργασιῶν μου ἐπὶ τῆς κατὰ μέσον ὅρον ποσότητος τῆς ζακχάρεως τοῦ γλεύκους, ἐμφαίνοντα οὐ μόνον τὸ ποσὸν τοῦτο κατὰ τοὺς διαφόρους τόπους ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ συνάμα καὶ τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τοῦ ποσοῦ τοῦ οἰνοπνεύματος, ὅπερ ἐμπεριέχουσιν οἱ διάφοροι οἶνοι τῆς Ἑλλάδος κατ' ἀναλογίαν τῆς θερμότητος, τοῦ κλίματος καὶ τοῦ εἴδους τῆς σταφυλῆς. Τὰ δὲ ἐξαγόμενα τῶν ποσοτήτων τούτων, τοσούτων οὐσιωδῶς διαφέρουσιν ἐν τῷ ἡμετέρῳ κλίματι, ἀπὸ ἐκεῖνα τῶν Εὐρωπαίων, ὥστε ἐὰν μοὶ δοθῇ εἰσέτι ἀνάλογος ὑλικὸς καιρὸς θέλω συμπληρώσει ἁπάσας τὰς πρακτικὰς ἀναλύσεις μου, καὶ ἑπομένως δυνηθῶ νὰ ἐκδώσω σύντομον ἐγχειρίδιον τῆς ποσοτικῆς καταστάσεως τῶν ἐν Ἑλλάδι οἴνων καθ ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Ἤδη ἐναπόκειται εἰς τοὺς $Κ^{ους}$ Ἑλλανοδίκας νὰ ἐκτιμήσωσιν ἀρκούντως οὐ μόνον τὰ παρουσιαζόμενα δείγματα τοῦ οἴνου, ἀλλὰ συνάμα νὰ ἐκφέρωσι γνώμην καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐγχειριδίου διά τε τὴν πρωτοπυπίαν, καὶ κοινωφελῆ αὐτοῦ σκοπόν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10 7βρίου 1870.

Ι. Κ. ΤΣΗΠΟΥΡΙΔΣ.

ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ ΤΗ ΡΜ' ΝΥΚΤΕΡΙΝΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΙ

ΤΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Ο ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΤΗι 17 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1869 (1).

Σεβαστὴ ὁμήγυρις,

«Ὁ λαός, κατὰ τὸν Κύριον Τιὲρ τότε μόνον »ἀποτελεῖ θέαμα ὡραῖον καὶ εὐγενές, ὅταν, εἰς τὸν »πόλεμον ἐξερχόμενος, ὁρμᾷ κατὰ τῶν ἐχθρικῶν λε»γεώνων.»

Ἀλλὰ, Κύριοι, δὲν εἶναι ἄρά γε ὡραιότερον καὶ εὐγενέστερον τὸ θέαμα λαοῦ τινος, ουσκεπτομένου περὶ τῆς βελτιώσεως αὐτοῦ; Δὲν εἶναι δὲ καὶ μεγαλοπρεπέστερον καὶ δὲν παρέχει χρηστὰς ἐλπίδας, ὅταν τοῦ λαοῦ τούτου σωφρονοῦσα νεολαία προεδρεύῃ; Δύνανται ἄρά γε νὰ μὴ συγκινηθῶσι τότε καὶ αἱ τυραννικώτεραι καρδίαι;

Ἡ συνάθροισις λαοῦ ὁλοκλήρου, ἀλλ' ἔστω καὶ μέρους αὐτοῦ, μέλλοντος νὰ συσκεφθῇ περὶ τῆς βελτιώσεώς του καὶ τῆς σωτηρίας του, εἶναι τὸ κατ' ἐμὲ τὸ ὡραιότερον καὶ εὐγενέστερον τῶν θεαμάτων, εἶναι τὸ σεμνοπρεπέστερον τῶν μυστηρίων.

Τὸ θέαμα λοιπὸν τοῦτο παρίσταται νῦν ἐνώπιόν μου· ἡ δὲ παρουσία αὐτοῦ μοὶ ἐμπνέει τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἐλπίδα. Διότι ἡ Ἱστορία μοὶ διδάσκει, ὅτι, ὅταν τὰ ἔθνη σκέπτωνται περὶ τῆς ἐκ τῶν δυστυχιῶν ἐξόδου αὐτῶν, σπανίως ἀπόλλυνται· τοὐναντίον δὲ ὅτι τότε θνήσκουσιν ὅταν, εἰς τὴν δυστυχίαν αὐτῶν παραδιδόμενα, ἀπρακτῶσιν ἢ καὶ συντείνωσιν εἰς αὐτήν. Ἡ ἀκλεὴς τῆς ῥωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας περίοδος διὰ τί ἄρά γε ὑπῆρξεν ὁ πρόδρομος τοῦ θανάτου τοῦ κολοσσιαίου ἐκείνου Κράτους; Διότι τὸ ἔθνος ἐκεῖνο δὲν ἐσκέπτετο περὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ.

Ἂς ἐλπίσωμεν λοιπὸν, ὅτι ἡ κατανόησις τῆς νόσου ἡμῶν εἶναι καὶ ὁ πρόδρομος τῆς ἡμετέρας σωτηρίας. Ἡ δὲ κατανόησις αὕτη ἄγει ἡμᾶς νὰ ἐξετάσωμεν. «Ποῖον ἐκ τῶν συντεινόντων πρὸς τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλι»κὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λαοῦ τῆς Ἑλλάδος πρέπει σήμε»ρον νὰ ἐφελκύσῃ μᾶλλον τὴν τῶν κυβερνώντων καὶ »κυβερνωμένων συντονωτέραν μέριμναν.»

Ἀλλὰ πρὸς λύσιν τοῦ κοινωνικοῦ τούτου προβλήματος δὲν πρέπει, νομίζω, νὰ περιπλανηθῶμεν εἰς τὰς μακαρίας ἐκείνας χώρας τῆς ἰδανικότητος, ἀλλὰ, τὸ παρελθὸν ἔχοντες ὑπ' ὄψιν, νὰ ἐξετάσωμεν τὸ παρὸν καὶ νὰ κανονίσωμεν τὸ μέλλον.

Ὅθεν κατὰ πρῶτον θέλω ἐπιφέρει παρατηρήσεις τινὰς συντομωτάτας ἐπὶ τοῦ παρελθόντος, ἀρχόμενος οὐχὶ βεβαίως ἐκ τῶν Μηδικῶν· καὶ ἴσως μὲν αὗται θέλουσιν εἶσθαι πικραί, ἀλλ' ἐγὼ φιλῶ τὴν ἀλήθειαν, κἂν πικρὰ ᾖ, πιστεύων μετὰ τοῦ Bernardin de St-Pierre, ὅτι «ἡ ἀλήθεια, ὡς τὸ φῶς, εἶναι ἀδιάφθορος, ἀθάνα»τος.» «La verité, comme le lumière est inaltérable, »immortelle.»

Ἐλευθερία, Ἰσότης, Δικαιοσύνη εἶναι ὁ τριλαμπὴς ὑπὲρ τῆς κοινωνίας φάρος, οὗ τινος τὸ ἔλαιον ἂς φροντίζωμεν νὰ μὴ ἐξαντλῆται. Ἀλλ' ἡ Ἐλευθερία, ἡ Ἰσότης καὶ ἡ Δικαιοσύνη τί ἄλλο εἶναι εἰμὴ ἡ Ἀλήθεια;

Θυμίαμα καὶ σμύρναν μόνον ἐνώπιον τῆς Ἀληθείας καίων, ἄρχομαι τῆς ἐν σοντόμῳ ἐξετάσεως τοῦ παρελθόντος.

Πάντες σχεδὸν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τῆς ἀνεξαρτησίας μέχρι τοῦδε πιστεύουσιν, ὅτι ἡ κακὴ τῆς ἡμετέρας πατρίδος κατάστασις προέρχεται κυρίως ἐκ τῆς μὴ ἀπελευθερώσεως τῶν λοιπῶν ἑλληνικῶν χωρῶν. Καὶ δὲν ἀρνοῦμαι μὲν ὅτι καὶ τοῦτο συντελεῖ· ἀλλὰ καὶ δὲν δύναμαι νὰ μὴ παρατηρήσω, ὅτι δὲν ἔγκεινται ἐνταῦθα αἱ δυστυχίαι καὶ αἱ ἀθλιότητες ἡμῶν. Ὅπως ἄλλοτε ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου ὑπεστήριξα, ὅτι ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως τῆς Μεγάλης Ἰδέας, ἐκθέσας τὸν λόγον τῆς γνώμης ταύτης, οὕτω καὶ νῦν εἰμὶ πεπεισμένος, ὅτι δὲν πρέπει αὕτη νὰ ἐξαφανισθῇ· πλὴν καὶ τότε ἐπίστευον καὶ νῦν μετὰ πεποιθήσεως φρονῶ, ὅτι ὁ μαρασμὸς ἡμῶν δὲν προέρχεται κυρίως ἐκ τῆς δουλείας τῶν ἑλληνικῶν ἐκείνων χωρῶν.

Ἰδοὺ τί συνέβη.

Ἀπελευθερωθέντες δὲν ἐσκέφθημεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰμὴ πῶς διὰ μυρίων τρόπων νὰ ἐπεκτείνωμεν τὴν ἀρχὴν ἡμῶν. Διότι τὸ εὐκίνητον καὶ ζωηρὸν τῶν Ἑλλήνων δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι ὁ βίος τῶν ἐθνῶν δὲν διαρκεῖ ὅσῳ καὶ ὁ τῶν βροτῶν. Ἐνόμισαν δηλ. ὅτι τὸ πᾶν ἔπρεπε νὰ τελειώσῃ τότε καὶ ἐπ' αὐτῶν· ἦσαν ἐγωΐσται οὕτως εἴπειν, ἀρνούμενοι νὰ ἀφήσωσί τι καὶ διὰ τὰς ἐπερχομένας γενεὰς ἀνεκτέλεστον· ἐφρόνουν, ὅτι ἔπρεπε πρῶτον νὰ ἀπελευθερωθῇ ὁλόκληρος ἡ Ἑλλὰς καὶ ἔπειτα νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς τελειοποιήσεως αὐτῆς. Ἐν τούτοις ἐπελθόντες ἡμεῖς ἐμιμήθημεν τοὺς προγόνους· ἡ δ' ἀπόδειξις πρόχειρος καὶ εὐχερής. Τὰ συμβάντα τοῦ 1854, ἵνα παραλείψω τὰ ἄλλα, καὶ αἱ τελευταῖαι περίοδοι τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως, ὅτε ἡ Ἑλλὰς ἀνεδέχθη τὴν ὑποθεσιν, ἣν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, κατ' ἐμὴν τοὐλάχιστον γνώμην, ὤφειλε νὰ ἀπορρίψῃ καὶ συνετισθῇ, αἱ δύο λέγω αὗται ἐποχαὶ ἀριδήλως καὶ πασιφανῶς τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦτον ἐπιβεβαιοῦσι. Διότι οὔτε τότε οὔτε ἐσχάτως ἀπηλαύομεν τῶν συστατικῶν ἐκείνων, τῶν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἄλλων λαῶν ἀναγκαίων.

Ὤφειλον λοιπὸν οἱ τότε περὶ τῆς βελτιώσεως τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος νὰ φροντίσωσι· καὶ ἡμεῖς δ' οἱ νῦν ἀνάγκη περὶ τοῦ αὐτοῦ νὰ προνοήσωμεν, ἀφοῦ ἠμέλησαν ἐκεῖνοι, μὴ παύοντες βεβαίως τοῦ νὰ τείνωμεν καὶ πρὸς ὑψηλότερα τὸν νοῦν.

Διότι ἐφρόνουν καὶ θέλω φρονεῖ, ὅτι τὰ ἔθνη καὶ οἱ λαοὶ ἀνάγκη νὰ ἐμφορῶνται καὶ ὑπὸ αἰσθημάτων καὶ ἰδεῶν ὑψηλοτέρων, ἀλλ' ὅτι καὶ αὗται δὲν πρέπει ποτὲ νὰ περιστέλλωσι καὶ τὴν πρὸς τὴν ὑλικὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐθνῶν τάσιν. Τὰ ἔθνη, Κύριοι, σύγκεινται ἐξ ἀνθρώπων· ἐρωτήσατε λοιπὸν τοὺς ἀνθρώπους, ἂν ζῶσι δι' ἰδεῶν μόνον καὶ αἰσθημάτων.

(1). Σημ. Συνεζήτει τότε ὁ Σύλλογος· «Ποῖον ἐκ τῶν »συντεινόντων πρὸς τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ »λαοῦ τῆς Ἑλλάδος πρέπει σήμερον νὰ ἐφελκύσῃ μᾶλλον »τὴν τῶν κυβερνώντων καὶ κυβερνωμένων συντονωτέραν »μέριμναν».

Ναί· δώσατε εἰς τὰ ἔθνη ὑλικὴν εὐημερίαν καὶ θέλετε ἔχει ἠθικήν.

Μὴ πιστεύητε εἰς πλαστουργήματα καλάμων πυρεσσόντων καὶ εἰς ἰδανικὰ πολιτευμάτων δημιουργήματα· ἀπαντήσατε δὲ καὶ εἰς τοὺς καταφρονοῦντας τὸν πλοῦτον τὸ τοῦ La Rochefoucauld: «Assez de gens »méprisent le bien mais peu savent le donner.»

»Πολλοὶ καταφρονοῦσι τῶν ἀγαθῶν, ἀλλ' ὀλίγοι »γινώσκουσι τὸν τρόπον τοῦ παραχωρεῖν αὐτά».

Δὲν θέλω νὰ καταδικάσω ἄνδρας παρελθόντας, ὧν σέβομαι τὰς ἄλλας πράξεις, ἀλλὰ καὶ δὲν δύναμαι νὰ διακόψω τὴν ἐξέτασιν τῆς καταστάσεως ἡμῶν.

Πόσοι ἄρά γε ἀπὸ τοῦ 1833 περὶ τῆς Γεωργίας, περὶ τοῦ Ἐμπορίου, περὶ τῆς Βιομηχανίας καὶ περὶ τῆς Συγκοινωνίας ἐσκέφθησαν καὶ ἐμελέτησαν; Πάντες σχεδὸν προσεπάθουν πῶς διὰ τῆς Γαλλικῆς, διὰ τῆς Ἀγγλικῆς, ἢ δι' ἄλλης τινὸς πολιτικῆς, εὐμενεῖς πρὸς τὰ ἔθνη ταῦτα νὰ φαίνωνται ὑπὲρ ἐκείνου ὅ ἀνωτέρω ἔλεγον. Πλὴν, ὡς παρατηρεῖ ὁ κριτικώτατος τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος ἱστορικὸς Κύριος Παπαρρηγόπουλος, «τὰ ἔθνη δὲν ἀναβιοῦσι δι' ἐξωτε»ρικῆς προστασίας καὶ εὐεργεσίας.»

Ὥςε δὲν λανθάνομαι, καὶ τὸ λέγω μετὰ παρρησίας, ἂν συγκρίνω τὸν ἐλεύθερον ἡμῶν βίον μὲ τὸν ἐλεύθερον βίον τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ. Νικήσας οὗτος τὸν Διονύσιον, ἠνώρθωσεν ἐπ' ἐκκλησίας τὸ πάτριον τῶν Ἀθηναίων πολίτευμα· ἀλλ' οἱ ἀπόγονοι τοῦ μεγαλεπηβόλου Περικλέους, ἀντὶ νὰ ἐπιληφθῶσι τῆς εὐκαιρίας, κατέγιναν εἰς μικροπρεπεῖς ἀντεκδικήσεις καὶ κολακείας, προσέθηκαν δηλονότι εἰς τὰς δέκα φυλὰς τὴν Δημητριάδα καὶ τὴν Ἀντιγονίδα, τὰ Διονύσια Δημήτρια μετωνόμασαν καὶ τὸν Μουνυχιῶνα Δημητριῶνα ἐβάπτισαν· τὸν δ' ὀπισθόδομον τοῦ ναοῦ τῆς Παρθένου εἰς κατοικίαν τῷ ἐλευθερωτῇ προσδιώρισαν.

Αὐτὰ ταῦτα καὶ ἡμεῖς πάσχομεν, προσκλαιόμενοι καὶ τὸν ἔλεον τῶν ἰσχυρῶν χαμερπῶς ἐπαιτοῦντες. Πλὴν οἱ μὲν Ἀθηναῖοι εἶχον ἰδεῖ ἡμέρας δόξης καὶ θάλειν· οἱ Ἀθηναῖοι κατώρθωσαν, ὥστε, σκεπτόμενός τις περὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τὰς Ἀθήνας των μόνον νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν καὶ ταύτας σχεδὸν μόνον νὰ νομίζῃ Ἑλλάδα· ἡμεῖς δὲ, ἅμα γεννηθέντες, ὑπὸ καχεξίας κατελήφθημεν, διὰ μιᾶς καὶ ἐξ ἐφόδου τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἄλλων ἐπιθυμήσαντες, οὐδεπώποτε δὲ περὶ τῶν ἡμετέρων σκεφθέντες.

Τοιοῦτο εἶναι, Κύριοι, γενικῶς τὸ παρελθόν, ἀπὸ τῆς ἀνεξαρτησίας ἡμῶν λαμβανόμενον· ἀφίνω δὲ δ' ἔπειτα τὰς λοιπὰς ἀθλιότητας, ὡς ὑφισταμένας καὶ ἐν τῷ παρόντι.

Ἀλλ' ἔλθωμεν καὶ εἰς τὸ παρόν, ἵνα, τὸ μέλλον κανονίσαντες, ἀπαντήσωμεν εἰς τὴν ἐρώτησιν τῆς Ἐπιτροπῆς.

Κατὰ τί ἐμποδίζει ἡμᾶς ἡ δουλεία τῶν λοιπῶν ἐπαρχιῶν ὡς πρὸς τὴν διαχάραξιν ὁδῶν καὶ τὴν κατασκευὴν γεφυρῶν καὶ σιδηροδρόμων, δι' ὧν νὰ διευκολύνωμεν τὴν ἐξαγωγὴν τῶν προϊόντων τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἑλλάδος πόλεων καὶ τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ πλούτου;

Γνωρίζω ὅτι ἔν τισι ἐπαρχίαις πολλοὶ ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐξαγάγωσι τὰ προϊόντα αὐτῶν, ἀλλὰ, μὴ δυνάμενοι, καὶ ἐπιτοπίως αὐτὰ δαπανῶντες, δυστυχοῦσι.

Γνωρίζω ὅτι ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ὁ ὁδοιπόρος ὑπὸ τῶν ποταμῶν παρασύρεται καὶ πνίγεται· ἀπαξιῶ δὲ νὰ ἀναφέρω, καὶ ὅτι συχνάκις ἀπόλλυσιν ἐν μιᾷ στιγμῇ ὅ,τι ἐφ' ὅλης τῆς ζωῆς διὰ τῶν κόπων καὶ μόχθων αὐτοῦ ἀπέκτησεν, ὅπερ μεταβαίνει εἰς τὰς χεῖρας τῶν λῃστῶν καὶ τῶν συνεταίρων.

Κατὰ τί ἐμποδίζει ἡμᾶς ἡ δουλεία τῶν λοιπῶν ἐπαρχιῶν ὡς πρὸς τὴν τάσιν εἰς τὴν Βιομηχανίαν; Ποῦ εἰσὶ τὰ πρὸς διάπλασιν βιομηχάνων καταστήματα, ἀλλὰ καὶ ποῦ οἱ βιομήχανοί μας; Τὰ πάντα ἔξωθεν λαμβάνομεν.

Ἐνταῦθα, σεβαστὴ ὁμήγυρις, παρουσιάζεται ἡ λύσις τοῦ κοινωνικοῦ ἡμῶν προβλήματος, ἐνταῦθα διαφωνοῦσι καὶ οἱ δημοσιογράφοι, ἂν ὑπάρχωσί τινες εἰσέτι, καὶ οἱ λεγόμενοι πολιτικοὶ ἄνδρες καὶ ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος· ἐπὶ τῆς διαφωνίας δὲ ταύτης προσεκλήθημεν ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς νὰ ἀποφανθῶμεν.

Εἴθε πᾶσαι αἱ διαφωνίαι τοῦ ἡμετέρου ἔθνους νὰ ὦσι τοιαῦται, καὶ εἴθε νὰ ὑπάρχωσι τοιαῦται διαφωνίαι, αἵτινες ὅμως τέλος πάντων νὰ λύωνται «Ἕνω»σις ἀληθὴς, λέγει ὁ Montesquieu εἶναι ἡ ἁρμονία, »ἡ συντελοῦσα ὥστε πᾶσαι αἱ φατρίαι, ὅσῳ ἀντίπα»λοι καὶ ἂν φαίνωνται ἡμῖν, νὰ συντείνωσιν εἰς τὸ »γενικὸν καλὸν τῆς κοινωνίας, ὡς αἱ διαφωνίαι ἐν τῇ »μουσικῇ συντρέχουσιν εἰς τὴν ὁλικὴν συμφωνίαν. »Ἕνωσις δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ ἐν Κράτει, ὅπου νομί»ζει τις, ὅτι δὲν βλέπει εἰμὴ ταραχὰς, δηλονότι ἁρ»μονία, ἐξ ἧς προέρχεται ἡ εὐτυχία, ἡ μόνη ἀλη»θὴς εἰρήνη. Συμβαίνει ἐνταῦθα ὅ,τι καὶ εἰς τὰ μέρη »τοῦ Παντὸς, τὰ ἡνωμένα αἰωνίως διὰ τῆς ἐνεργείας »τῶν μὲν ἐπὶ τῆς ἀντιδράσεως τῶν δέ». Ταῦτα λέγει ὁ Montesquieu ἐξετάζων τὰς δύο αἰτίας τῆς ἀπωλείας τῆς Ῥώμης.

Ἐγὼ, γινώσκων, ὅτι καὶ οἱ φρονοῦντες καὶ οἱ γράφοντες ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως μόνον, καταφρονοῦντες δὲ—ὡς λέγουσι—τῆς ὕλης, ποιοῦσι ταῦτα πρὸς ἐπίδειξιν δῆθεν εὐγενῶν καὶ φιλελευθέρων αἰσθημάτων, κηρύττομαι ὑπὲρ τῆς ὕλης, ὡς μέσου ἀναγκαιοτάτου τῆς εὐδαιμονίας τοῦ πνεύματος, καὶ ὡς τοῦ μόνου.

Ὄχι! δὲν εἶμαι τοσοῦτον ὑλιστὴς, ὥστε νὰ δοξάζω ὅτι ὑπὲρ τῆς ὕλης πρέπει νὰ ζῶμεν. Ἀλλὰ δὲν εἶμαι καὶ τοσοῦτον πνευματιστὴς, ὥστε νὰ κηρύττω, ὅτι τὸ πνεῦμα δὲν ἔχει ἀνάγκην τῆς ὕλης. Ἐὰν τὴν ὥραν ταύτην μὲ κατεμάστιζεν ἡ ἕκτη ἐκείνη αἴσθησις, ἡ πεῖνα, δὲν ἤθελον σκέπτεσθαι, βεβαιώθητε, τί πρέπει νὰ ἐφελκύσῃ τὴν μέριμναν τῷ ἡμετέρου ἔθνους.

Κηρύττομαι λοιπὸν ὑπὲρ τῆς ὑλικῆς εὐημερίας μόνον καὶ μόνον ὡς ὀργάνου τῆς ἠθικῆς.

Ἐξηγοῦμαι.

Πιστεύω, ὅτι ἐκ τῶν συντεινόντων πρὸς τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν ὑλικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λαοῦ τῆς Ἑλλάδος πρέπει νὰ ἐφελκύσῃ μᾶλλον τὴν τῶν κυβερνώντων καὶ κυβερνωμένων συντονωτέραν μέριμναν ὁ Πλοῦτος. Διὰ τοῦ ὅρου δὲ τούτου ἐννοῶ πάσας τὰς πηγὰς τοῦ πλούτου· τὸ ἐμπόριον τουτέστι, τὴν βιομηχανίαν, τὴν συγκοινωνίαν καὶ τὴν γεωργίαν· γράφοντες δ' ἐν τῇ λογοδοσίᾳ ὁ Πλοῦτος, μὴ νομίσητε, ὅτι λέγο-

μεν γνώμην γενικῶς παραδεδεγμένην. Διότι ἡ Δημοσιογραφία ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων καὶ αἱ Κυβερνήσεις ἡμῶν πᾶσαι διοργανίζουσι στρατοὺς καὶ ἰδεολογοῦσι· πλὴν ὁ μὲν στρατὸς ἀπὸ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος εἶναι τὸ κωμικὸν πρόσωπον τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν δράματος, ἡ δὲ ἰδεολογία ἡ ἀτυχὴς τοῦ παρελθόντος κληροδοσία, ἧς ἀφειδῆ χρῆσιν ποιούμεθα. Ταῦτα δὲν χρῆζουσιν ἀποδείξεως.

Ναί! ὁ πλοῦτος εἶναι ἡ εὐημερία ἥ τε ὑλικὴ καὶ ἡ ἠθική· ἡ δὲ ἠθικὴ εὐημερία εἶναι σπανία ἄνευ τῆς ὑλικῆς. Ἐπειδὴ τότε δυνάμεθα ἠθικῶς νὰ εὐημερήσωμεν, ὅταν, τὰς ὑλικὰς ἡμῶν ἀνάγκας πληρώσαντες, δὲν σκεπτώμεθα πλέον περὶ αὐτῶν. Καὶ δὲν ἀρνοῦμαι μὲν, ὅτι ὑπάρχουσιν ἐξαιρέσεις· ἀλλ' ἐγὼ ὁμιλῶ περὶ του γενικοῦ κανόνος. Ὅπως δὲ ἕκαστος ἡμῶν εἰς τὸν κανόνα τοῦτον ὑπόκειται, οὕτω καὶ τὰ ἔθνη αὐτὸν ἐτήρησαν καὶ ἀφοῦ ἐπλούτησαν, τότε καὶ διανοητικῶς ἀνεπτύχθησαν.

Τί ἄλλο παρήγαγε τὴν δόξαν τῶν Ἀθηνῶν ἢ ὁ Πλοῦτος, καὶ πῶς ἤθελον ἀναφανῆ οἱ Φειδίαι καὶ οἱ Ἰκτῖνοι, οἱ ἀμάραντα τὰ καλλιτεχνήματα ἐκεῖνα καταστήσαντες ἂν δὲν ὑπῆρχον τὰ ὑπὲρ τούτων χρήματα;

Περὶ τοῦ πλούτου λοιπὸν πρέπει πάντες νὰ φροντίζωσι καὶ μηδαμῶς νὰ καταφρονῶσιν, ὡς πολλοὶ φιλόσοφοι ἐσφαλμένως ἐδογμάτισαν· διότι καὶ αἱ ἐλευθερίαι ἀναπτύσσονται, αὐξάνοντος αὐτοῦ καὶ ὁ πρὸς τὴν τάξιν ἔρως συστηματοποιεῖται· συστηματοποιεῖται ἡ εἰρήνη καὶ ἡ τῆς κοινωνίας ἀσφάλεια· ὅπως δὲ παρατηρεῖ ὁ Γάλλος ἱστορικὸς Μινιέ· «Ἡ ἀσφάλεια μόνη φέρει »τὴν εἰρήνην καὶ διὰ μόνης τῆς εἰρήνης κατορθοῦται »ἡ ἐλευθεσία». Δικαίως λοιπὸν καὶ ὁ Νικίας ἔλεγε· «νομίζων ὁμοίως ἀγαθὸν πολίτην εἶναι ὃς ἂν καὶ τοῦ »σώματός τι καὶ τῆς οὐσίας προνοῆται. μάλιστα γὰρ »ἂν ὁ τοιοῦτος καὶ τὰ τῆς πόλεως δι' ἑαυτὸν βούλοιτο »ὀρθοῦσθαι».

Ὁ πλοῦτος ἄρα, Κύριοι, εἶναι τὸ θερμόμετρον τῆς ἠθικῆς εὐημερίας καὶ τῶν ἐλευθεριῶν τῶν ἐθνῶν· ὑψουμένου αὐτοῦ, ὑψαυχενοῦσι καὶ ἐκεῖναι, καταβαίνοντος δὲ συγκαταπίπτουσιν. Ὁ πλοῦτος, Κύριοι, κατὰ τὴν γνώμην ἐμοῦ τοὐλάχιστον, πρέπει νὰ ἐφελκύσῃ τὴν μέριμναν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους.

Ἔχω δὲ ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης ἄνδρα οἰκονομολόγον, οὗτινος τὴν γνώμην πρέπει νὰ μὴ παρίδητε. Ἀναγινώσκω λοιπὸν τί ἔγραφεν ἐσχάτως παρ' ἡμῖν ὁ διευθυντὴς τῆς Τραπέζης ὁ «Ἀρχάγγελος» πρὸς τοὺς πράκτορας καὶ ἀνταποκριτὰς αὐτῆς, ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου· «Ἡμεῖς καὶ ἐγὼ, πιστεύομεν ἔ»γραφεν ὁ Κ. Σκαλτσούνης, ὅτι ἡ Ἑλλὰς τότε μόνον »δύναται νὰ ἀναδειχθῇ μεγάλη καὶ σεβαστὴ, ὅταν τὴν »μικρὰν ταύτην Ἑλλάδα, ἣν ἔχομεν εἰς χεῖράς μας ἐ»λευθέραν, καταστήσωμεν κέντρον βιομηχανικῆς ἐ»νεργότητος. Ὅταν καταστῶμεν φιλόπονοι γεωργοί, »τίμιοι ναῦται καὶ πεφωτισμένοι βιομήχανοι μᾶλ»λον ἢ γραμματολόγοι καὶ πολιτικοί· τότε, ἀλλὰ »τότε μόνον, θὰ ἀποκτήσωμεν δικαιώματα σεβα»σμοῦ καὶ μεγαλείου· τότε, ἀλλὰ τότε μόνον θὰ »ῥίψωμεν ἑδραῖα θέμεθλα πάσης ἠθικῆς ἀρετῆς· τότε »ἀλλὰ τότε μόνον θέλομεν θεραπεύσει τὴν παροῦσαν »καχεκτικὴν κατάστασιν καὶ ἀσφαλῶς ἀτενίσει εἰς τὸ »μέλλον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους». Ταῦτα ἔγραφεν ὁ ἔντιμος οὗτος πολίτης, ὃν δὲν δύναμαι εἰμὴ νὰ συγχαρῶ διὰ τὰς ἰδέας του ταύτας. Ἀνὴρ βαθύνους καὶ συνετὸς ὤφειλε νὰ σκώψῃ, ὡς ἔσκωψε, τὰ ἄξια γέλωτος καὶ οἴκτου.

Ἀναγράψωμεν ἄρα ἐν τῇ λογοδοσίᾳ ὡς ἀρχὴν ἡμῶν, ὅτι περὶ τοῦ πλούτου πρέπει νὰ φροντίσωμεν.

Γνωρίζω τί θέλουσιν ἀπαντήσει οἱ ἀντιδοξοῦντες, θέλουσιν ἀναβῆ τὸ βῆμα τοῦτο, καὶ μὲ δοξασίας μεταρσίους περιηλειμμένοι, θέλουσι κατακεραυνοβολήσει τὴν ὕλην καὶ τὸ πνεῦμα ὑπερεπαινέσει· ἀλλὰ τότε θέλουσι πολεμήσει καὶ ἀγωνισθῆ περὶ τοῦ γνωστοῦ, οὐχὶ δὲ περὶ τοῦ ἀγνώστου. Καὶ ἐγὼ, εἴπερ τις καὶ ἄλλος, ἐν κρυφῇ ὅμως, οὐχὶ πρὸς τὸ θεαθῆναι, οὐχὶ πομπωδῶς καὶ μετ' ἀλαζονείας, οὐχὶ χαμαίζηλα πάθη ὑποδαυλίζων, ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς εὐημερίας ἐργάζομαι· καὶ θέλω λογισθῆ εὐτυχής, ἂν εἰς τὸ μέγα καὶ καλλιμάρμαρον τῆς διανοίας οἰκοδόμημα ὡς ἁπλοῦς χειρώναξ καὶ εὐτελὴς ἐργάτης προσθέσω ἕστω καὶ ἕνα μόνον λίθον, ὅπερ ὅμως δὲν ἐλπίζω· ἀλλὰ καὶ εἴπερ τις καὶ ἄλλος πρεσβεύω, ὅτι ἡ πνευματικὴ εὐημερία ἕπεται τῆς ὑλικῆς. Λείπει ἡ ὑλικὴ εὐημερία; Κατ' ἀρχὴν κοινωνικὴν ἀλάνθαστον σπανίως ἢ καὶ ποτὲ δὲν ἀναθάλλει ἡ ἠθική.

Ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ τοῦ ἔθνους ἡμῶν κυρίως ὁ λόγος, ἃς ἐφαρμόσωμεν τὰ λεχθέντα ἐπ' αὐτοῦ, ἵνα πεισθῶμεν περὶ τῆς ἀληθείας ταύτης, ἣν πάντα τὰ πεπολιτευμένα ἔθνη ἐπρέσβευσαν καὶ πρεσβεύουσι.

Παραλείπω τὰς ἀρχαίας ἐκείνας καὶ πρώτας ἡμέρας τοῦ βίου τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, παραλείπω τὴν δόξαν τῆς Κορίνθου, τῆς Αἰγίνης καὶ τῶν Ἀθηνῶν, δόξαν πηγάσασαν ἐκ τοῦ πλούτου κυρίως, μεταβαίνω δ' εἰς τοὺς χρόνους τῆς δουλείας, καθ' οὓς ἡ Ἑλλὰς ῥακενδυτοῦσα καὶ μελανειμονοῦσα, ἐφαντάζετο ὡς ἡ γηράσασα ἑταῖρα τοῦ ἀρχαίου αὐτῆς βίου τὰ κάλλη, καὶ ἐθεώρει τοὺς συγχρόνους ἀλλὰ τοῦ ἀρχαίου μεγαλείου ἐραστάς. Πότε κύριοι, τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἐξανέστη κατὰ τῆς Τουρκικῆς κυριαρχίας; Ὅταν ἐπλούτησε. Καὶ ἐνόσῳ μὲν αἱ Βυζαντιναὶ αὐλαὶ καὶ τὰ ἀνάκτορα δὲν ἐσκέπτοντο εἰμὴ περὶ τῆς κοιλίας, ὡς συνήθως καὶ εἰσέτι συμβαίνει, ἐνόσῳ δὲ ἡ πενία κατεμάστιζε τὴν Ἑλλάδα, κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους λέγω τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκικῆς κυριαρχίας οἱ Ἕλληνες ἦσαν δοῦλοι. Πλουτήσαντες ἐγένοντο καὶ ἐλεύθεροι.

Τὴν ἀρχὴν ταύτην βλέπομεν πανταχοῦ, καὶ ἐπὶ τῆς Βενετίας καὶ ἐπὶ τῆς Ἀγγλίας.

Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὰ ἡμέτερα.

Κηρύττομαι λέγω ὑπὲρ τῆς ὕλης· κηρύττομαι ὑπὲρ τοῦ Πλούτου. Ἀλλὰ καὶ διὰ τίνα ἄρα γε ἄλλον λόγον; Διότι, ἂν ἀναγράψωμεν ἐν τῇ Λογοδοσίᾳ τὴν Παιδείαν ἢ τὴν Ἠθικοποίησιν ἢ τὴν Πολιτικὴν ἠθικὴν, θέλομεν πάλιν εὑρεθῆ περιπεπλεγμένοι, διότι πάντα ταῦτα ἀπορρέουσιν ἐκ τοῦ Πλούτου.

Πῶς θέλετε ἠθικὴν πολιτικὴν, ὅταν στερῆσθε πλούτου; Ναί· ἃς τὸ ὁμολογήσωμεν· ἡ πολιτικὴ ἀνηθικότης δὲν εἶναι εἰμὴ ἀποτέλεσμα τῆς πενίας τῶν Ἑλλήνων· τοῦτο δὲ δὲν χρῆζει ἀποδείξεως, ὅταν τις ὁμιλῇ πρὸς εἰδότας.

Πῶς θέλετε ἠθικοποίησιν, ὅταν στερῆσθε πλούτου; Δόσατε εἰς τοὺς κακούργους πλοῦτον, καὶ τότε τὰ δυστυχῆ ταῦτα πλάσματα ἠθικοποιοῦνται. Δόσατε εἰς τὰς οἰκογενείας πλοῦτον καὶ θέλετε ἔχει οἰκιακὴν ἀγωγὴν ἡν, νδυστυχῶς οὐδέποτε εἴδομεν. Λάβετε δ' ὑπ' ὄψιν ὑμῶν. Κύριοι. ὅτι οὐδὲν συντελεῖ τοσοῦτον πρὸς τὴν πρόοδον τῆς κοινωνίας, ὅσον ἡ οἰκιακὴ ἀγωγή. Ἐπιμαρτύρομαι δὲ τὴν σύγχρονον ἱστορίαν, λαμβάνων ἐξ αὐτῆς ὡς παράδειγμα τὴν Ἑλλάδα. Εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ κακὴ κατάστασις τῆς πατρίδος ἡμῶν ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν οἰκιακῆς ἀγωγῆς. Ὁμιλῶ δὲ περὶ τοῦ γενικοῦ. Ἀμαθεῖς μετ' ἀμαθῶν συνδιαιτώμενοι, ὅπερ δὲ φοβερώτερον, ἀνάγωγοι μετ' ἀναγώγων συναγελαζόμενοι καὶ παρασάγγας πολλὰς τῆς τιμιότητος ἀπέχοντες, ἣν οὐδέποτε ἐδιδάχθησαν, οὗτοι δὲ δημόσιοι ἄνθρωποι ἢ ἰδιῶται τυγχάνοντες, ἰδοὺ αἴτια μέγιστα τῶν νόσων ἡμῶν. Ἀλλὰ τίς ὁ ῥαίων; Πάντες. Πάντες λοιπὸν ἃς φροντίσωμεν καὶ περὶ τῆς οἰκιακῆς ἀγωγῆς· διότι κατὰ τὸν Σοφοκλέα.

»Ἐν τοῖς γὰρ οἰκείοισιν ὅστις ἔστ' ἀνὴρ
»χρηστὸς, φανεῖται κἀν πόλει δίκαιος ὤν».

Ἡ Πρωσσία καὶ ἡ Ἀμερικὴ ἐπιβεβαιοῦσι τὴν γνώμην ταύτην. Διότι ἡ οἰκογένεια εἶναι ὁ κάλυξ τῆς πολιτείας, ἀλλ' ὅταν ὁ κάλυξ ἦναι σαπρὸς, ἢ δὲν γεννᾶται βλαστὸς, ἢ γεννηθεὶς δὲν ἀνθεῖ.

Πῶς θέλετε παιδείαν, ὅταν στερῆσθε πλούτου; Καὶ ὅμως ἴσως ἠχοῦσιν εἰς τὰ ὦτα ὑμῶν αἱ μωραί τινων ἀπαιτήσεις περὶ συσάσεως καὶ ἄλλων ἐκτὸς τῶν πέντε-καίδεκα Γυμνασίων τοῦ Κράτους. Καὶ διὰ τί τοῦτο; Διότι οἱ νομοθέται ἡμῶν, τὴν συντήρησιν τῆς τοπικῆς αὐτῶν ἐπιρροῆς σκοποῦντες, ἀδιαφοροῦσιν, ἂν τὰ ὑπὲρ ταύτης καταβαλλόμενα μέσα, ἐξαντλοῦσι τὴν ὀλότητα τοῦ ἔθνους. Ἡ παιδεία λοιπὸν, Κύριοι, ἀλλὰ ἀληθὴς καὶ οὐχὶ ἐπιπόλαιος, εἶναι θυγάτηρ τοῦ πλούτου· τὰ δὲ πτωχὰ ἔθνη εἰσὶ καὶ ἀπαίδευτα. Ἂς πλουτήσωμεν λοιπὸν καὶ τότε ἔτι μᾶλλον ἃς παιδευθῶμεν, ἃς παιδευθῶμεν ὅμως κυρίως δημοτικῶς. Διότι ναὶ μὲν ἠγείραμεν Γυμνάσια καὶ Πανεπιστήμια καὶ Ἀκαδημίας, ἀλλὰ περὶ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἀγρὸν ἠγοράσαμεν· ἃς ἐμπνεύσωμεν λοιπὸν δι' αὐτῆς εἰς πάντα ἔρωτα πρός τε τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν ἐλευθερίαν, ἵνα καὶ ἰδιώτης ὢν καὶ δημόσιος λειτουργὸς τυγχάνων πρεπόντως διάγῃ. «Ἐφ' ὅσον ὁ λαὸς, λέ»γει ὁ κ. Σοῦτσος ἐν τῷ Β' τόμῳ τῆς Πλουτολογίας, »ἐφ' ὅσον ὁ λαὸς ὁ ἀπολαμβάνων καὶ ἐξασκῶν τὸ ὑ»πέρτατον δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν τοὺς ἀντιπροσώπους »αὐτοῦ, διαμένει ἀπαίδευτος καὶ ἀκατέργαστος, ἡ »πάνδημος ψηφοφορία δὲν θέλει παύσει νὰ θεωρῆται »ὑπὸ πολλῶν, οὐχὶ ὡς ἡ ἀκραιφνεστέρα διαδήλωσις »τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος, ἀλλ' ὡς τὸ παραγόμενον »ἀριθμητικῆς τινος ὑπεροχῆς· ἑνὶ λόγῳ, ὡς δικαίωμα »τοῦ ἰσχυροτέρου».

Συμπεραίνω τέλος, Κύριοι, ὅτι ἐκ τῶν συντεινόντων εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λαοῦ τῆς Ἑλλάδος πρέπει σήμερον νὰ ἐφελκύσῃ μᾶλλον τὴν τῶν κυβερνώντων καὶ κυβερνωμένων συντονωτέραν μέριμναν ὁ πλοῦτος· καὶ αὕτη εἶναι ἡ πρότασίς ἥτις παρακαλῶ καὶ νὰ τεθῇ εἰς ψηφοφορίαν, ὅταν ἐπέλθῃ ὁ ἀρμόδιος καιρός. Τώρα πῶς θέλομεν πλουτήσει, εἶναι ἄλλο ζήτημα καὶ ἃς συζητηθῇ ἐν ἄλλῃ περιόδῳ· εἶναι ζήτημα μερικόν.

Εἶπον δὲ καὶ πρότερον καὶ ἠκούσατε, ὅτι αἱ γνῶμαι διαιροῦνται εἰς μεγάλα κεφάλαια· αὔξησις ὁρίων παιδεία, ἠθικοποίησις κλπ. ἀντὶ τῶν ὁποίων, ἃς προτιμήσωμεν δι' οὗς λόγους ἐξέθηκα νὰ ἀναγράψωμεν τὸν πλοῦτον.

Καὶ, ἐγὼ μὲν οὕτω πως σκέπτομαι, εἰ δὲ τις ἄλλος ἄλλα φρονῇ, ἃς ἀναβῇ νὰ διδάξῃ ἡμᾶς ἄλλως.

Ν. Δ. ΛΕΒΙΔΗΣ.

Ο ΣΤΑΥΡΟΣ
ΕΠΙ ΤΩΝ ΧΙΟΝΟΣΚΕΠΩΝ ΟΡΕΩΝ.

ΔΙΗΓΗΜΑ ΣΚΑΝΔΙΝΑΥΪΚΟΝ

ὑπὸ

ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ ΤΟΥ «JOHN HALIFAX».

(Συνέχεια. — Ἴδε Φυλλ. ΙΑ'.)

Ἡ Οὐλρίκη ἀπέστρεψε τότε τὸ πρόσωπον ἀπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς.

— Ὦ! εἰς τὸν ὑπερήφανον, εἰς τὸν φιλόδοξον αὐτὸν ἄνθρωπον, εἶχον σκοπὸν νὰ ἐμπιστευθῶ τὴν νεαρὰν καὶ ἀθῶαν αὐτὴν ψυχὴν, τὴν ὁποίαν, ἀπόψε, ἐδώρησεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν γῆν; Ὄχι! ὁ υἱὸς τῆς ψυχῆς μου, τὸ ἀντικείμενον τῶν προσευχῶν μου...

Εἴθε ὁ πολυεύσπλαγχνος Θεὸς νὰ σοῦ δώσῃ χρόνους πολλοὺς, διὰ νὰ φωτισθῇ, ἐπὶ τέλους, τὸ πνεῦμά σου ἀπὸ τὸ ἀληθινὸν φῶς! Αὐτὸ δὲ τὸ τέκνον, ὦ παρήγορος μῆτερ, χειρότερα ἀπὸ ἓν ὀρφανὸν περιφρονημένον, σοὶ παραθέτω εἰς τοὺς πόδας σου μετὰ τῶν τελευταίων προσευχῶν μιᾶς ἁμαρτωλῆς, ἡ ὁποία ἐν ὅσῳ ἔζησεν ἦτον ὅλη ἀφοσιωμένη εἰς τὴν λατρείαν σου. Ὦ Παρθένε, δέξου ἀντὶ τοῦ τέκνου τούτου, πρὸς ἀμοιβὴν, μίαν δυστυχῆ γυναῖκα, ἡ ὁποία ἐντὸς ὀλίγου θὰ ὑπάγῃ εἰς τοὺς οὐρανούς!

Αἱ τελευταῖαι λέξεις τῆς Οὐλρίκης ἀπηγγέλθησαν ἀσθενεῖ τῇ φωνῇ· ἡ δὲ κεφαλή της ἔκλινε παρὰ τοὺς πόδας τῆς εἰκόνος· ὁ δὲ υἱὸς, ὅστις, τὴν στιγμὴν ταύτην ἐρρέμβαζεν, οὔτε ἐνόησεν οὔτε ἤκουσέ τι. Αὕτη ὅμως ἡ Οὐλρίκη ἠγέρθη, καὶ ἐφώναζε φωνῇ ἰσχυρᾷ ἅμα καὶ περιχαρεῖ.

— Ὦ! ἡ δόξα τοῦ τέκνου τούτου ἐπεβεβαιώθη· τὴν βλέπω φανερὰ, κατὰ τὴν ὥραν ταύτην! Φέρει τὸν σταυρὸν μὲ δόξαν εἰς τὰ χιονοσκεπῆ ὄρη, καὶ ἔμπροσθέν της βαδίζει...

Εἶσαι σὺ, τέκνον τῶν ἐλπίδων μου, τέκνον τῶν μεγάλων μου δυστυχιῶν! Ἀνσγάριε, Ἀνσγαριέ μου, εἶσαι σὺ ὁ εὐλογημένος, ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ ὑψίστου!

Τῆς φωνῆς δ' αὐτῆς βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον σβεσθείσης, ἔπεσε γονυκλινὴς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ σηκοῦ τῆς Παρθένου. Ὁ δὲ Ἀνσγάριος ἀνεπήδησε, καὶ ἀνήγειρε τὴν κεφαλὴν τῆς μητρός του· ἐξετάζων δὲ τὸ πρόσωπον αὐτῆς ὑπὸ τὴν λάμψιν τοῦ φωτὸς τοῦ θυσιαστηρίου εἶδεν, ὅτι ἀπέθανεν.

III

Ἀφήσωμεν νὰ παρέλθωσιν ἔτη τινὰ καὶ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν πένθιμον πύργον τοῦ Ἀβεϋράνου

Εἶναι ἡμέρα ἑορτῆς, διότι ὁ δεσπότης Λόης ὑποδέχεται ξένον τινὰ, ὅστις χωρὶς νὰ ἀναγγείλῃ προηγουμένως ἑαυτὸν, ἦλθεν ἵνα αἰτήσῃ μᾶλλον, ἢ παρακαλέσῃ αὐτῶν τὴν ξενίαν, ὑπὸ τοῦ υἱοῦ μόνον καὶ τῆς τροφοῦ αὐτοῦ παρακολουθούμενος. Παρὰ τὴν ἁπλότητα τῆς συνοδείας του, ὁ ξένος εἶχε τὸ ἦθος τόσον εὐγενὲς, ὥστε ὁ ἱππότης οὐδὲ τὸ παράπαν ἐδίστασε νὰ πιστεύσῃ εἰς τοὺς λόγους αὐτοῦ, ὅτε ὡμολόγησεν, ὅτι τὸ γένος του οὐδόλως ἦν κατώτερον ἐκείνου τοῦ δεσπότου Ἀβεϋράνου.

— Τὶς εἶμαι, τὶ ἔρχομαι νὰ πράξω ἐνταῦθα, θὰ τὸ μάθῃς πρὶν ἀναχωρήσω, εἶπε ξηρῶς ὁ ξένος.

Ἀλλὰ καὶ ὁ ξενίζων αὐτὸν συμμορφούμενος πρὸς τὴν ἱπποτικὴν τῶν ἀρχαίων χρόνων ἐθιμοταξίαν, οὐδ' ἀπῄτησε νὰ μάθῃ πλείω.

Ὁ γέρων ἐκάθησε παρὰ τὴν τράπεζαν τοῦ ἑστιατορίου, σοβαρὸς καὶ ἀκίνητος σχεδὸν, ὡς ἄγαλμα· ὁ δὲ υἱός του διεκδέδαζεν ἐν τῇ αἰθούσῃ παίζων μετὰ τῆς συζύγου τοῦ ἱππότου καὶ τῶν θεραπαινίδων, αἵτινες ἐθαύμαζον τοὺς ξανθοὺς πλοκάμους τοῦ τέκνου, τὸ ἀφελὲς τῆς ὡραιότητός του, καὶ τὸ ἐμπιστευτικὸν αὐτοῦ θάρρος. Ὅπου δὲ καὶ ἂν ἐπορεύετο, ἠκολούθει αὐτὸ τὸ ψυχρὸν καὶ ὀξυδερκὲς βλέμμα τῆς τροφοῦ, μεγαλοσώμου γυναικὸς, ἀλλοῖα ἐνδεδυμένης, ἥτις ὡμίλει, καίπερ σπανίως, ἐν γλώσσῃ τῇ; ὁποίας ὁ ξηρὸς καὶ ἀλλόκοτος τόνος ἀντήχει κακῶς εἰς τὰ μουσικὰ ὦτα τῶν Προβηγκιανῶν.

Ἀφοῦ δὲ πάντες οἱ τύποι τῆς τῶν χρόνων ἐκείνων ἐθιμοταξίας ἐξεπληρώθησαν ἀκριβῶς, ὁ ξένος ἠγέρθη καὶ ἀπετάθη πρὸς τὸν ἱππότην Ἀβεϋράνον.

— Ἱππότα, εἶπε, ἱκανῶς εὐγενὴς ἐδείχθης πρὸς ἐμὲ, δέχθητι λοιπὸν τὰς εὐχαριστείας τοῦ Ὑαλμάρου, πρώτου Ὑάρλου τῶν Οὐϊκίγκων τοῦ Βορρᾶ.

Ἅμα τῇ ἀπαγγελίᾳ τοῦ ὀνόματος τούτου, τοῦ τρόμου πάλαι ποτὲ τοῦ ἡμίσεως τῆς Εὐρώπης, ὁ ἱππότης ἐκινήθη ἐκπλαγείς· ῥίκη δέ τις διέτρεξε δι' ὅλης τῆς αἰθούσης· ὁ δ' Ὑαλμάρος ἐνόησε, μειδίαμα δ' ὑπερηφανείας ἐζωγραφήθη ἐπὶ τοῦ μετώπου του.

— Ἄνθρωποι τῆ; μεσημβρίας, εἶπεν ὁ Ὑάρλος, μὴ φοβεῖσθε τὸν ἀετόν, ὅστις εἶναι σήμερον ἐν τῇ φωλεᾷ ὑμῶν· εἶναι γέρων ἀδύνατος, αἱ δὲ τρίχες του ἐλευκάνθησαν ἤδη.

— Καλῶς ἦλθεν ὁ Ὑαλμάρος, εἶπεν ὁ δεσπότης Ἀβεϋράνος. Οὐδεὶς ἡμῶν ἐφοβήθη μήπως ἴδῃ τοιοῦτον ἄνθρωπον ἐχθρόν. Τότε ὁ Οὐϊκίγκος εἶπεν.

— Ὡρκίσθην νὰ νυμφεύσω τὸν υἱόνμου μετὰ γυναικὸς ἀπὸ τῶν χωρῶν τούτων, ἀλλ' οὐδαμοῦ ἀνεκάλυψα φωλεὰν, ὅπου νὰ δυνηθῇ ὁ νεαρὸς ἀετιδεὺς νὰ εὕρῃ σύντροφον. Ἱππότα Λόη Ἀβεϋράνε, εἶσαι εὐγενὴς καὶ φιλόφρων· ἔχεις πολλὰς ὡραίας θυγατέρας· δός μοι λοιπὸν μίαν ἐξ αὐτῶν, ὡς μνηστὴν τοῦ υἱοῦ μου.

Ἡ ἀπροσδόκητος αὕτη πρότασις ἐξέπληξε σφόδρα τὸν ἱππότην Ἀβεϋράνον· ἡ δ' εὐγενὴς σύζυγος του μόλις ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ κραυγὴν, διότι εἰδωλολάτραι ἔτι ὄντες κατ' αὐτοὺς τοὺς χρόνους οἱ Οὐϊκίγκοι ἐνέπνεον τρόμον· ἄλλως τε, καὶ μυρίων παραδόσεων ἀφηγουμένων τὰς θλίψεις καὶ τὰς ταλαιπωρίας, τὰς ὁποίας οἱ τρομεροὶ οὗτοι ἡγεμόνες ἐπροξένουν εἰς τὰς νεάνιδας, ἃς ἀπῆγον.

Ὁ Ὑαλμάρος παρετήρησε τοὺς παρόντας τρόμῳ πάντας κατειλημμένους· οἱ δ' ὀφθαλμοί του ἤναψαν ὑπὸ τῆς ὀργῆς.

— Ὑπάρχει, ἀνέκραξεν ἀπειλητικῶς, ὑπάρχει ἐνταῦθα κόραξ τῆς Γαλλίας ὅστις θὰ τολμήσῃ νὰ ἀποποιηθῇ τὴν συγγένειαν μετὰ τῆς ἰσχυρᾶς γενεᾶς τῶν Ὑαλμάρων; Τὸ πλοῖον τοῦ Οὐϊκίγκου εἶναι ἠγκυροβολημένον παρὰ τὴν παραλίαν ἐκεῖ κάτω· δύναται δ' ἔτι καὶ σήμερον ὁ ἀετὸς τοῦ Βορρᾶ νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς δυνάμεις, καὶ χρησιμοποιήσῃ καὶ πάλιν τὰς πτέρυγάς του.

Ὁ ἱππότης Ἀβεϋράνος ἀφείλκυσε τότε κατὰ τὸ ἥμισυ τὴν σπάθην, ἀλλὰ πάραυτα ἐνέθηκεν αὐτὴν ἐν τῇ θήκῃ· διότι ἦν λίαν εὐγενὴς ἱππότης, ὥστε δὲν ἐκινδύνευσε νὰ περιπέσῃ εἰς τὸ λάθος τοῦ νὰ φερθῇ ἀτίμως καὶ βκαύτως πρὸς γέροντα ἄοπλον ἅμα καὶ ξένον.

— Ὑαλμάρε, εἶπεν ἀταράχως, ἡ γλῶσσά σου, μὰ τὸν Θεὸν, εἶναι λίαν αὐθάδης· ἀλλ' ὅμως ἐγὼ σοὶ ἀποκρίνομαι εὐγενῶς, καὶ δὲν λησμονῶ ὅτι εἶσαι γέρων πολιόθριξ. Ἰδοὺ αἱ τέσσαρες θυγατέρες μου μεμνηστευμέναι πᾶσαι κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς πατρίδος ἡμῶν· γνωρίζεις δὲ πόσον ἱερὸς εἶναι ὁ λόγος ἱππότου.

— Καὶ δὲν ὑπάρχει λοιπὸν καὶ ἄλλη θυγάτηρ ἐκ τῆς γενεᾶς τοῦ Ἀβεϋράνου; ἠρώτησεν ὁ Ὑαλμάρος.

Ὁ ἱππότης Λόης ἦν ἕτοιμος νὰ ἀπαντήσῃ, ὅτε ἀπὸ τοῦ ἄκρου τῆς τραπέζης, ὅπου τὰ φαγητὰ οὔτε σπουδαῖα, οὔτε ἱκανὰ ἦσαν, ὅπως ἐν τῷ ἑτέρῳ, ἄνθρωπός τις, μοναχικὴν ἐσθῆτα ἐνδεδυμένος, ἠγέρθη προσηλῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ σπινθηροβολοῦντας ἐπὶ τοῦ ἱππότου Ἀβεϋράνου, ὡς ἂν ἤθελε νὰ ἀναγκάσῃ αὐτὸν νὰ εἴπῃ τὴν ἀλήθειαν, εἰς ὅσον δεινὴν καὶ ἂν εὑρίσκετο θέσιν.

— Ἔχω ἔτι μίαν θυγατέρα, ἀπεκρίθη ὁ Λόης, περιφρονημένον τι φυτὸν, ἀλλ' αὐτὴ, Ὑαλμάρε, εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· εἶτα ἀποταθεὶς πρὸς τὸν μοναχὸν, εἶπεν.

— Διὰ τί μὲ βλέπεις οὕτω παραδόξως, Ἀνσγάριε; ἡ Οὐλρίκη — ὁ Οὐρανὸς παρέλαβε τὴν ψυχήν της· λέγων δὲ ταῦτα ἐποίησε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ — ἡ μήτηρ σου Οὐλρίκη, Ἀνσγάριε, νομίζω ὅτι μὲ παρατηρεῖ, ὅταν ῥίπτῃς τοὺς ὀφθαλμούς σου ἐπ' ἐμοῦ.

— Ἀληθῶς; ἠρώτησε ταπεινῇ τῇ φωνῇ ὁ μοναχός. Ὦ! τότε, αὐθέντα Λόη Ἀβεϋράνε, ἀκολούθησον τὰς συμβουλάς μου, διότι ἡ μήτηρ μου αὐτὴ σοὶ ὁμιλεῖ διὰ τοῦ στόματός μου· ἡ αἴτησις τοῦ ξένου τούτου, σοὶ λέγει, θὰ πραγματοποιήσῃ τὴν θείαν βούλησιν, μὴ ἀνθιστασαι λοιπὸν παντάπασιν, ἀλλὰ δὸς εἰς τὸν Οὐϊκίγκον τὴν μικρὰν Ἑρμελίνδην.

Γέλως σαρδόνιος τῶν χειλέων τοῦ ἱππότου ἐξελθὼν, ἀντήχησε τότε ἐν τῇ αἰθούσῃ· ἀνεμίμνησκε δὲ τὸν γέλωτα ἐκεῖνον μεθ' οὗ πάλαι ποτὲ ὑπεδέχθη ἐν τῷ θαλάμῳ τοῦ πυργίσκου τὴν γέννησιν τῆς πέμπτης ταύτης θυγατρός.

— Ὦ Θεέ μου, εἶπε προσπαθῶν ἵνα μὴ οἱ λόγοι αὐτοῦ προσβάλωσι τὸν ξένον, εἶμαι καταδεδικασμένος λοιπὸν νὰ παρασύρωμαι πάντοτε ὑπὸ τῶν προφητειῶν τῆς γραίας γυναικός; Ἐγὼ ἐνόμιζον, σεβάσμιε πάτερ, ὅτι αἱ συμβουλαί σου μόναι κατέπεισαν τὴν Ἑρμελίνδην νὰ γείνῃ μοναχὴ, νῦν δὲ μοὶ φαίνεται, μὰ τὸν Θεὸν, παράδοξον, διὰ τὶ θέλεις νὰ δώσω αὐτὴν σύζυγον εἰς τὸν ἀπόγονον μιᾶς ἄρκτου τοῦ Βορρᾶ!

Ὁ Ἀνσγάριος ἀπηξίωσε μὲν νὰ ἀποκριθῇ εἰς τοὺς περιφρονητικοὺς αὐτοὺς λόγους, ἀλλ' ὅμως τὸ ἀγέρωχον αὐτοῦ βλέμμα ἐρρίφθη ἐπὶ τοῦ ἱππότου Ἀβεϋράνου· πάλιν δ' ὁ τολμηρὸς ἱππότης ἐγένετο ταπεινὸς καὶ ἤπιος ὡσεὶ ἡ ψυχὴ τῆς Οὐλρίκης ἐπέπτη ἐπὶ τοῦ υἱοῦ της, ὅπως ἐπιβάλῃ τὴν θέλησιν αὐτῆς τῷ αὐστηρῷ βαρώνῳ.

— Παράδοξον, τῇ ἀληθείᾳ, εἶπεν ὁ Λόης, διάκονος τῆς ἁγίας ἐκκλησίας νὰ προτείνῃ νὰ διαῤῥήξωμεν θρησκευτικὸν δεσμὸν, καὶ νὰ ἀπομακρύνωμεν ἓν τέκνον ἀπὸ τοῦ ναοῦ τῆς Παρθένου! ἀλλ' ὁ Θεὸς νὰ μὲ φυλάξῃ μὴ περιπέσω εἰς ἓν τόσῳ μέγα ἁμάρτημα. Ἤθελε δ' εἴπῃ τις, ὅτι ὁ ὀξυδερκὴς τοῦ Ἀνσγαρίου ὀφθαλμὸς εἰσέδυσε μέχρι τοῦ βάθους τῆς καρδίας τοῦ ἱππότου καὶ διεῖδεν ἁπάσας αὐτοῦ τὰς ὑπεκφυγάς· πρὸ τῶν ἀγερώχων δ' αὐτῶν βλεμμάτων τοῦ μοναχοῦ, ὁ ἱππότης Λόης ἠρυθρίασεν ἕνεκεν ὀργῆς ἅμα καὶ αἰδοῦς.

— Ἰσαβέλλα, ἐψιθύρισε, διάταξον τὰς θεραπαινίδας σου νὰ προσκαλέσωσι τὴν νεωτάτην τῶν θυγατέρων σου.

Ἡ γυνὴ τοῦ Ἀβεϋράνου, πραεῖα καὶ δειλὴ, οὐδέποτε παρήκουσε τὸν σύζυγον αὐτῆς· ἤδη δὲ βλέμμα μόνον ἐκπεπληγμένον ἐρρίψεν ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἀμέσως ἔσπευσε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐντολὴν, τὴν ὁποίαν τῇ ἐνεπιστεύθη.

Ἡ Ἑρμελίνδη ἤχθη τρέμουσα καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχουσα πλήρεις δακρύων· τόσῳ δ' ἦν ἔντρομος, ὥστε οὔτε κἂν ἠδυνήθη νὰ σκεφθῇ περὶ ἀντιστάσεως. Παρίστα τὴν θλιβερὰν εἰκόνα τέκνου ἐγκαταλελειμμένου, καὶ ὅτε ἐκ τύχης βλέμμα καλοκἀγαθίας καὶ ἀγάπης ἔπιπτεν ἐπ αὐτῆς, τὸ δυστυχὲς πλάσμα συνειθισμένον εἰς τὴν ἐρημίαν ἐφαίνετο σχεδὸν περίτρομον. Ἡ ἐρημία καὶ ἡ περιφρόνησις ἐν ᾗ πᾶσα ἡ παιδικὴ αὐτῆς ἡλικία παρῆλθε, κατέλιπον ἐπὶ τῆς ζωῆς τοῦ δυστυχοῦς τέκνου ἴχνη βαθείας μελαγχολίας. Ἀντὶ δὲ νὰ ἀπολαύσῃ τὸ νεαρὸν φυτὸν τῶν ἐρωτικῶν θωπειῶν τῶν γονέων, ἀπερῤῥίφθη ξηρὸν, ἄχρουν καὶ ἄγριον εἰς τὴν ἐρημίαν· οἱ φαιδροὶ γέλωτες τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἦσαν αὐτῷ ἄγνωστοι, ἡ θλιβερὰ ἔκφρασις τοῦ προσώπου της διέφερεν ὅλως τῆς φιδρᾶς τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς θέας. Ἔστη ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ τῆς θύρας ἠμικεκρυμμένη ὑπὸ τὴν ἐσθῆτα τῶν θεραπαινίδων τινός· ἔχουσα δὲ κεκαλυμμένον τὸ πρόσωπον διὰ τῶν ἰσχνῶν της χειρῶν ἔβλεπε περίτρομος πάντα τὰ περὶ αὐτήν. Πρῶτον τὸ ψυχρὸν βλέμμα τῆς γυναικὸς τοῦ Βορρᾶ ἐρρίφθη ἐπ' αὐτῆς.

— Μὰ τὸν Ὀδίνον! ἐψιθύρισεν ἐν τῇ πατρίῳ γλώσσῃ, ὁπόσον εὐτελεῖς θυσίας προσφέρουσιν οἱ χριστιανοὶ εἰς τοὺς θεούς των!

Τί λέγεις, Οὔλβα; ἠρώτησεν αὐτὴν ἀποτόμως ὁ Οὐϊκίγκος.

— Τίποτε, αὐθέντα, ἀπεκρίθη ταπεινῶς· λέγω μόνον ὅτι εὑρέθη, ἐπὶ τέλους, σύζυγος διὰ τὸν Ὄλαφ σου!

Ὁ εὐγενὴς νεανίσκος, τοῦ ὁποίου τὸ ἀφελὲς, τὸ γενναῖον καὶ ἀπτόητον πνεῦμα κατεφαίνοντο ἤδη, ἐρρίφθη πρὸς τὴν Ἑρμελίνδην, καὶ τὸν λαιμὸν αὐτῆς διὰ τῶν βραχιόνων του περιβαλὼν ἀπέμασσε τὰ δάκρυά της, καὶ ἐνεθάρρυνεν αὐτὴν διὰ τῶν παιδικῶν του θωπειῶν.

Ἡ δὲ νεάνις οὐδὲ λέξιν μὲν τῇ γλώσσῃ τοῦ Βορρᾶ ἐνόει, ἀλλ' ἡ φωνὴ τὴν ὁποίαν ἤκουσεν, ἦτο ἁρμονικὴ καὶ θωπευτική. Παρετήρει λοιπὸν ὅλως ἐκπεπληγμένη τὸ νεαρὸν καὶ ὡραῖον πρόσωπον τὸ κεκλιμένον ἐπ' αὐτῆς. Θωπεύουσα δὲ διὰ τῶν δακτύλων τὴν πυκνὴν καὶ ξανθὴν τοῦ Ὄλαφ κόμην, καὶ πρός τινα τῶν μελάνων αὐτῆς βοστρύχων παρομοιοῦσα αὐτὴν, ἤρξατο γελῶσα. Εἶτα αἰσθανομένη ἑαυτὴν, ἀσφαλῆ περιεπτύχθη καὶ ἠσπάσθη τὸν μικρὸν ἐραστήν. Ὁ δ' Ὄλαφ γαυριῶν ἐπὶ τῇ ἐπιτυχίᾳ ἔλαβε τὴν χεῖρα τῆς μικρᾶς κόρης, καὶ περιῆλθε μετ' αὐτῆς τὴν αἴθουσαν ἐν μέσῳ τῶν μειδιαμάτων καὶ τῶν περιφρονητικῶν τῆς ὀμηγύρεως λόγων.

Ὅταν τὰ δύο παιδία ἐπλησίασαν τῷ δεσπότῃ Ἀβεϋράνῳ, ἡ Ἑρμελίνδη ὠπισθοδρόμησε, καὶ ἔκλινε κλαίουσα εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ νεαροῦ αὐτῆς προστάτου. Ὁ ἱππότης Δόης ἦν γνωστὸς ἐπὶ τῇ ὑπεροψίᾳ μᾶλλον καὶ τῷ σκληρῷ τοῦ χαρακτῆρος, ἢ ἐπὶ τῇ πατρικῇ αὐτοῦ φιλοστοργίᾳ. Ἡ φρίκη δ' ἦν ἐνέπνεε τῷ τέκνῳ, αὐτὴ καὶ μόνη ἤρκει νὰ καταδείξῃ τὴν σκληρότητα αὐτοῦ.

Τεθορυβημένος λοιπὸν καὶ ἐν δεινῇ θέσει ὤν, ἐσταύρωσε τὰς χεῖρας καὶ προσεπάθησε νὰ ὑποκρύψῃ, ὡς οἷόν τε, τὴν ὀργήν του ὑπὸ φιλόφρον τι ἦθος· πλὴν ἀλλ' ὅμως ἡ φωνὴ αὐτοῦ, ἀγνοῶ ὁποίαν ἐδήλου ἀγανάκτησιν, ὅταν ἀπετάθη πρὸς τὸν ξένον.

— Ὑάρλε Ὑαλμάρε, ἰδοὺ καὶ ἡ νεωτάτη τῶν θυγατέρων μου ἡ ὁποία καταισχύνει τὴν γενεάν της παρουσιαζομένη ἐνταῦθα οὕτω μικροπρεπῶς. Εἴτε ὁ Θεὸς, εἴτε σὺ λάβῃς αὐτὴν ὀλίγον μοὶ μέλει! εἴτε οὕτως εἴτε ἄλλως θὰ εἶμαι ἀπηλλαγμένος τοῦ ὀχληροῦ αὐτοῦ πλάσματος.

Ἐν τούτοις ὁ ἄνθρωπος τοῦ Βορρᾶ παρετήρει τὴν ἀδύνατον καὶ ἔντρομον κόρην, ἥτις ἐξηκολούθει περιβάλλουσα τὸν Ὄλαφ διὰ τῶν μικρῶν της βραχιόνων. Ἴσως ἡ ἀγάπη τοῦ υἱοῦ του πρὸς τὴν Ἑρμελίνδην ἐνέπνευσεν οἶκτον τῷ Οὐϊκίγκῳ. Ἴσως ἡ ἱκετευτικὴ καὶ θλιβερὰ ἔκφρασις τοῦ τέκνου ὑπέμνησεν αὐτῷ ἑτέρους ὀθφαλμοὺς, οἵτινες ἐθρήνησαν πάλαι ποτὲ τὰς πικρίας ζωῆς ἀτερποῦς. Ὁπόταν ὁ Ὑάρλος παρετήρει τὴν Ἑρμελίνδην, πάντοτε διέλαμπεν ἐπὶ τοῦ προσώπου του στοργή τις πρὸς αὐτήν. Ἡ δὲ παῖς ἐνόησε τοῦτο, καὶ δὲν ἔτρεμε πλέον, ὅταν ἤγαγον αὐτὴν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ πατρός.

Ὁ Ὑαλμάρος, ἀμφιρρέπων ἔτι, ἀπετάθη πρὸς τὴν τροφὸν, ἥτις ἐκάθητο ὄπισθεν του θεωροῦσα πάσας τὰς κινήσεις τοῦ Ὄλαφ.

(Ἕπεται συνέχεια).

ΘΕΑΤΡΟΝ ΑΘΗΝΩΝ.

—

Ὑποσχεθέντες ἐν τῷ τελευταίῳ ἡμῶν φύλλῳ νὰ πραγματευθῶμεν ἐκτενῶς περὶ τοῦ παρ' ἡμῖν θεάτρου, ἐκπληροῦμεν σήμερον τὴν ὑπόσχεσίν μας.

Πολλοὶ πρὸ ἡμερῶν ἐπραγματεύθησαν ὑπὸ γενικὴν ἔποψιν τὰς ἐκ τῆς σκηνῆς ποριζομένας ὠφελείας. Εἶναι ἀλήθεια ἀναμφίλεκτος ὅτι τὸ θέατρον καλῶς διευθυνόμενον καθίσταται ἠθικὸν τῆς κοινωνίας ἐκπαιδευτήριον, μείζονας ἐπιφέρον καρποὺς ἢ τὰ διάφορα διδασκαλεῖα, καθόσον εἰς ταῦτα μὲν φοιτῶσιν ἀνήλικες παῖδες, εἰς ἐκεῖνο δὲ, μορφωμένοι νέοι, ἀντιλαμβανόμενοι ἐμβριθῶς τῆς ἀπὸ τῆς σκηνῆς διδασκαλίας. Ἀλλ' ἐξετάζοντες ὑπὸ μερικωτέραν ἔποψιν τὸ ζήτημα καθόσον ἀφορᾷ τὸ ἡμέτερον ἔθνος ἰδίως, λέγομεν ἀδιστάκτως ὅτι πλεῖστα καὶ μεγάλα ὠφέλη δύναται νὰ ἐκφέρῃ παρ' ἡμῖν ἡ σκηνή. Τὸ δρᾶμα παρίστησι τὴν κοινωνίαν ὁποία τις ὤφειλεν εἶναι στηλιτεῦον τὴν κακίαν καὶ ἐξαῖρον τὴν ἀρετὴν, ὁ δὲ τοῦ δράματος ἀκροώμενος λαὸς διαπλάσσει ὡς ὑπὸ ἐκμαγεῖον ἐπὶ τὰ βελτίω τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ. Ὅπως ὅμως λυσιτελέστερον ἐπιτευχθῇ ὁ ἀγαθὸς τοῦ δράματος σκοπὸς, εἶναι ἀνάγκη καταβολῆς μεγίστων θυσιῶν ἐκ μέρους τῶν διευθυνόντων τὴν σκηνὴν καὶ τῶν δρώντων ἐν αὐτῇ προσώπων. Ἡ ἐπιμελὴς τῶν παριστανομένων ὑποθέσεων ἐκλογὴ καὶ ἐπιτυχὴς ἐκτέλεσις αὐτῶν παρὰ τῶν ἠθοποιῶν, εἰσὶ δύο κυριωδέστατα συστατικὰ τῆς ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ ἔθνους προαγωγῆς τοῦ θεάτρου. Λυπούμεθα μὴ δυνάμενοι νὰ ὁμολογήσωμεν σήμερον ὅτι τὰ δύο ταῦτα ὑπάρχουσι παρ' ἡμῖν.

Μετ' ἐθνικῆς βεβαίως ὑπερηφανίας εἴδομεν ἀναβιβαζόμενα ἐπὶ τοῦ θεάτρου μας τὴν Μερόπην, τὴν Μαρίαν Δοξαπατρῆ, Τελευταῖον Κόμητα τῶν Σαλώνων, διότι τὰ δράματα ταῦτα ἀναμιμνήσκουσιν ἡμῖν τὰς ταλαιπωρίας τοῦ ἔθνους μας καὶ τὴν ἐν μέσῳ αὐτῶν ἀκράδαντον τῶν προγόνων μας ἀρετήν. Πρὸς δὲ, τὰ ἔργα ταῦτα εἰσὶν ἔργα ἑλληνικῶν καλάμων, διὰ τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν σκηνὴν γραφέντα, κοσμοῦντα τὴν νεωτέραν φιλολογίαν μας καὶ ὑπερκαλοῦντα τὸν εὐγενῆ πρὸς τὰς τοιαύτας συγγραφὰς ζῆλον τῶν συγχρόνων. Μετ' εὐχαριστήσεως βεβαίως εἴδομεν παιζομένας τὰς κωμῳδίας Ταρτοῦφον, Ἐξηνταβελόνην, καὶ Πρὸς τὸ θεαθῆναι, καὶ τὰ δράματα οἱ Δύο Λοχίαι καὶ ὁ Χαρτοπαίκτης, διότι ἅπαντα ταῦτα σωτηρίαν ἐπάγονται τὴν ὠφέλειαν, ἅτε δὴ στηλιτεύοντα τὰ χαμαίζηλα καὶ ψυχοφθόρα τοῦ ἀνθρώπου πάθη· ἀλλὰ τί νὰ εἴπωμεν περὶ τῆς Λουκρητίας Βοργίας καὶ τῆς Ξενοδόχου τοῦ Γολδόνη; Καὶ τὸ δρᾶμα καὶ ἡ κωμῳδία εἰσὶν ἴσως ἀριστουργήματα φαντασίας καὶ εὐφυΐας, ἀλλ' ἐρωτῶμεν τὴν διευθύνουσαν τὰς παραστάσεις καὶ ἐκλέγουσαν τὰ παριστανόμενα ἐπιτροπὴν, ἦσαν κατάλληλα τὰ προμνημονευθέντα ὅπως διδαχθῶσιν ἀπὸ σκηνῆς; Εἶναι τάχα ἀνάγκη νὰ διαφωτίσωμεν τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν περὶ τῶν φραγκικῶν ἀσχημιῶν τοῦ μεσαιῶνος καὶ τοῦ ῥυπαροῦ τῆς Λουκρητίας Βοργίας βίου; Ἐρωτῶμεν τὴν ἐπιτροπὴν ὁποῖόν τι δύναται νὰ διδάξῃ ἠθικὸν ἡ Ξενοδόχος τοῦ Γολδόνη; Ἂς ἐπιστήσωσι λοιπὸν τὴν προσοχὴν των οἱ ἀναλαβόντες τὰ σοβαρὰ καθήκοντα τῆς διευθύνσεως τοῦ θεάτρου ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν παριστανομένων δραμάτων καὶ κωμῳδιῶν, μὴ ἀναβιβάζοντες ἐπὶ σκηνῆς ἢ ὅσας καὶ ὅσα ἐπαγγέλλονται τὴν ἀνύψωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ φρονήματος καὶ τὴν μόρφωσιν τῶν καθ' ἡμᾶς ἠθῶν καὶ ἀπορρίπτοντες πᾶν τὸ κακόηθες καὶ ἄσκοπον.

Εἰς τὴν Ἑλληνοδραματικήν μας ἑταιρίαν πολλοὺς ἔχομεν ν' ἀπονείμωμεν ἐπαίνους καὶ ὀλίγας συμβουλὰς, ἃς πιστεύωμεν ὅτι θέλει λάβει ὑπ' ὄψιν. Αἱ κυρίαι Σ. Ταβουλάρη, Σούτσα καὶ Χέλμη, οἱ κ.κ. Δ. καὶ Σ. Ταβουλάρης, Σοῦτσας, Τασσόγλους, Σύσιφος καὶ Χέλμης εἰσὶν ἀναντιρρήτως κάλλιστοι ἠθοποιοὶ, ἐπισύροντες τὰς χειροκροτήσεις τῶν θεατῶν, πλεῖστοι δ' ἐξ αὐτῶν ἐγκατέλιπον τὰς ὡραιοτέρας ἀναμνήσεις ἐν τοῖς θεάτροις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Σμύρνης καὶ ἀλλαχοῦ, εἰς ἅπαντας ὅμως συνιστῶμεν ὀλιγωτέραν φιλαυτίαν καὶ πλειοτέραν αὐταπάρνησιν περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν προσώπων, διότι μετὰ λύπης παρετηρήσαμεν ὅτι παραστάσεις τινὲς ἀπέτυχον κατὰ μέγα μέρος ἕνεκα τῆς κακῆς διανομῆς τῶν προσώπων. Τοῦτο ἰδίως συνέβη κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς παραστάσεως τοῦ τελευταίου κόμητος τῶν Σαλώνων· μέρη πρωταγωνιστῶν σχεδὸν ἐδόθησαν εἰς πρόσωπα ὅλως ἀνίκανα πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῶν. Ὁ τελευταῖος Κόμης τῶν Σαλώνων, ἐπαινεθεὶς κατὰ τὸν Βουτσιναῖον διαγωνισμὸν τοῦ παρόντος ἔτους εἶναι δρᾶμα ὑποσχόμενον πλήρη ἐπιτυχίαν ἐπὶ σκηνῆς, ἐὰν ἀσήμαντοί τινες ἐπενεχθῶσι τροποποιήσεις. Περὶ τοῦ ἔργου τούτου φιλολογικῶς ἐξεταζομένου θέλομεν διαλάβει ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ, ἀλλὰ περὶ θεάτρου ἤδη ὁμιλοῦντες λέγομεν πεποιθότως ὅτι ἡ ἀτελὴς κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἐπιτυχία, ὀφείλεται κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος εἰς τὴν ὀλιγωρίαν τινῶν ἠθοποιῶν καὶ εἰς τὴν ἀκατάλληλον τῶν προσώπων διανομήν.

Πολὺν κρότον ἐνεποίησεν ἐσχάτως κωμῳδία τις πρωτότυπος ὁ Καραμπέλος, ἀλλὰ περὶ τούτου θέσωμεν φίμωτρον τῷ στόματι, καθόσον ἡ παράστασις ἐκείνη οὐδόλως τιμᾷ τὴν ἐπιτροπήν.

Ἐν τούτοις, μεθ' ὅλας τὰς ἐλλείψεις τοῦ θεάτρου μας, εἶναι καθῆκον παντὸς Ἕλληνος νὰ ὑποστηρίζῃ ἠθικῶς τε καὶ ὑλικῶς αὐτὸ, μὴ προσέχων εἰς τὰ ἐπὶ τοῦ παρόντος κακῶς κείμενα, ἀλλ' ἀποβλέπων εἰς τὰς προσδοκωμένας ἐν τῷ μέλλοντι ὠφελείας.

Περαίνοντες δὲ τὸν λόγον, εὐχόμεθα ἵνα ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις καὶ οἱ εὔποροι τῶν ὁμογενῶν σκεφθῶσι σπουδαίως περὶ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν σκηνῆς, καθ' ὅσον αὕτη, ὡς ἰδίοις ὄμμασιν ἀντελήφθημεν κατὰ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει διατριβὴν τῆς Ἑλληνοδραματικῆς ἑταιρίας, εἶναι εἷς ἐκ τῶν κυριωτέρων μοχλῶν πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ ἐθνικοῦ καὶ πατριωτικοῦ φρονήματος ἐν ταῖς δούλαις ἑλληνικαῖς ἐπαρχίαις.

Ι. Χ. Κ.

Ὁ χρόνος οὐδόλως ἀφαιρεῖ τὰ λείψανα τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν· ἡ δ' ἀρετὴ καὶ μετὰ θάνατον λάμπει.

Οἴμοι· διατὶ οἱ θνητοὶ νὰ μὴ δύνανται νὰ ὦσι δὶς νέοι καὶ δὶς γέροντες; Τὰ μὴ καλῶς ἐν τοῖς οἴκοις ἡμῶν κείμενα διὰ τῆς ὑστέρας φρονήσεως προσπαθοῦμεν νὰ τὰ ἀνορθώσωμεν, ἀλλ' ὁ χρόνος δὲν τὸ ἐπιτρέπει. Ἂν ὅμως καθιστάμεθα πάλιν νέοι καὶ πάλιν γέροντες, τότε, διπλοῦ λαχόντες βίου, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἐπανορθώσωμεν τὰ ἁμαρτήματα ἡμῶν.

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ.

Ὁ ἔρως ὠθεῖ εἰς πράξεις παιδαριώδεις, τὰ δ' ἄλλα πάθη, εἰς μικροπρεπεῖς. Αἴσχος εἰς τὰ πάθη ἐκεῖνα, ἅτινα καθιστῶσι τὸν ἄνθρωπον μικρόν, τιμὴ δ' εἰς ἐκεῖνο ὅπερ τὸν καθιστᾷ παιδίον!

V. HUGO.

Ἐπὶ πολὺ κολακεύεται ὁ ἀγαπῶν! κολακεύεται δ' ἀκόμη καὶ τὴν στιγμὴν ἐκείνην καθ' ἣν ὤφειλε πᾶσαν ν' ἀπολέσῃ ἐλπίδα.

Οἱ πονηροὶ τρέφουσιν ἀείποτε ἐνδόμυχον μῖσος ἐναντίον ἐκείνων, τοὺς ὁποίους μάτην ἐπειράθησαν νὰ καταβιβάσωσι μέχρις αὐτῶν.

Ὅπως ἐνθυμηθῶμεν ἐκείνους, οἵτινες πράγματι μᾶς ἀγαπῶσι, ἀρκεῖ νὰ ἐπέλθῃ ἡμῖν δυστυχία τις, θλῖψις ἢ προδοσία. Τότε ἡ καρδία ἡμῶν ἀνακτᾷ τάχιστα τὸ μνημονικόν της, καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ὁδηγεῖται ὑπὸ μυστηριώδους τινος ἐμφύτου ροπῆς, ἥτις σπανίως τὴν ἀπατᾷ.

PAUL DE KOCK.

Φεῦ! καθ' ἑκάστην ἡμέραν νέος τάφος ἀνοίγεται ἐν τῇ κοινωνίᾳ, καὶ νέα χέονται δάκρυα.

Ἡ καρδία ἡμῶν εἶναι ὄργανον ἀτελές, λύρα ἐλλειπὴς χορδῶν, ἐξ ἧς ἀναγκαζόμεθα νὰ ἐξάγωμεν τοὺς ἤχους τῆς χαρᾶς, κρούοντες τὴν εἰς τοὺς στεναγμοὺς ἀφιερωμένην χορδήν.

Δὲν δύναμαι νὰ ἐξομοιώσω τὴν γαλήνην, ἧς ἀπολαύει τις μετὰ τὴν τρικυμίαν, πρὸς ἐκείνην ἥτις προηγεῖται τῆς τρικυμίας: ὁ μὴ ἀναχωρήσας ὁδοιπόρος, δὲν εἶναι ὁ ἐπανακάμψας ὁδοιπόρος· ἡ μὴ ἔτι ἀφθεῖσα πυρὰ, δὲν εἶναι ἡ πυρὰ ἡ σβεσθεῖσα. — Ἡ ἀθωότης καὶ ἡ φρόνησις εἰσὶ δύο δένδρα περυτευμένα εἰς τὰ δύο ἄκρα τῆς ζωῆς. Παρὰ τοὺς πόδας αὐτῶν, τῷ ὄντι, ἐξ ἴσου εὑρίσκει τις τὴν ἀνάπαυσιν· ἀλλὰ τὸ δένδρον τῆς ἀθωότητος βρίθει ἀρωμάτων, καλύκων ἀνθέων καὶ χλοερῶν φύλλων· τὸ δένδρον τῆς φρονήσεως, δὲν εἶναι εἰμὴ γηραιὰ δρῦς, ξηρανθεῖσα ἐπὶ τοῦ κορμοῦ της, ἀπογυμνωθεῖσα τοῦ φυλλώματός της ὑπὸ τοῦ κεραυνοῦ καὶ τῶν σφοδρῶν ἀνέμων.

CHATEAUBRIAND.

ΠΟΙΚΙΛΑ.

Ὁ «Χρόνος» ἐδημοσίευσε τὸ ἑξῆς περίεργον ἀνέκδοτον· Γάλλος τις ἐν Παρισίοις, βλαβεὶς ὀλίγον τὰς φρένας ὑπὸ σφοδροῦ πυρετοῦ, ἐδέησε πρὸ τριῶν μηνῶν νὰ μετακομισθῇ εἰς τὸ φρενητιοκομεῖον. Ἀναρρώσας περὶ τὰς ἀρχὰς ὀκτωβρίου, ἔλαβεν ἄδειαν νὰ γράψῃ πρὸς τοὺς οἰκείους του. Ὁ ἰατρὸς συνεβούλευσεν αὐτῷ νὰ στείλῃ τὴν ἐπιστολὴν διὰ τοῦ ἀεροδρόμωνος. «Διὰ τοῦ ἀεροδρόμωνος;» (ἠρώτησεν ὁ τὰ κατὰ τοὺς Παρισίους ἀγνοῶν ἀσθενής) θέλετε βεβαίως νὰ εἴπητε «διὰ τοῦ σιδηροδρόμου». Οὐχί, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἀεροδρόμωνος· ἐλησμόνησα νὰ εἴπω σοι, ὅτι οἱ Παρίσιοι πολιορκοῦνται πρὸ πολλοῦ». Ὁ ἄνθρωπος ἔμεινεν ἐμβρόντητος «ἐγὼ ἀπώλεσα τὰς φρένας· ἔλεβον καθ' ὅλον τὸν καιρὸν φοβερὸν ὄνειρον· τώρα ἐξύπνησα νομίζων ὅτι ὑγιαίνω, καὶ ὅμως βλέπω ὅτι εἶμαι πλέον ἢ πρότερον ἔξω φρενῶν». — «Ἡσύχασον, φίλε μου, διότι εἶσαι ὑγιέστατος». — «Τότε λοιπὸν ἀπωλέσατε τὰς φρένας σεῖς! τί ἐπάθατε; πόθεν ἡ μανία σας αὕτη». Τῷ ὄντι, ὁ ἀναλογιζόμενος πόσαν ἠλλοιώθησαν οἱ Παρίσιοι θὰ συμφωνήσῃ ὅτι τὰ αὐτόθι συμβαίνοντα εἶναι ὄνειρον φρενοβλαβῶν.

* * *

Ἐν τοῖς ἐγγράφοις τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας τῆς Γαλλίας εὑρέθη ἡ ἑξῆς σημείωσις περὶ τῶν δαπανῶν ἃς προὐκάλεσεν ἡ γέννησις καὶ βάπτισις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ πρίγκηπος.

	φράγκα
Μετάλλια ἀδαμαντοκόλλητα	25,000
Δῶρα εἰς ἰατροὺς	62,000
» εἰς μαῖαν	6,000
Εἰς τὴν ἑταιρίαν τῶν δραματικῶν συγγραφέων	10,000
Εἰς τὴν ἑταιρ. τῶν γραμμάτων	10,000
» τῶν δραματοποιῶν	10,000
» τῶν μουσικῶν	10,000
» τῶν ζωγράφων	10,000
» τῶν ἐφευρετῶν καὶ βιομηχάνων	10,000
» τῶν ἰατρῶν τοῦ διαμερίσματος τοῦ Σηκουάνα	10,000
Εἰς τὰ φιλανθρωπικὰ καταστήματα τοῦ Σηκουάνα καὶ τῶν κοινοτήτων, ἔνθα κεῖνται τὰ κτήματα τοῦ Στέμματος.	93,000
Εἰς Λαγιὲτ	100,000
Δώρησις τεσσάρων μηνιαίων τοῖς ὑπηρέταις τῆς αὐτοκρατορίας	11,000
Δωρεὰν θέατρον 18 μαρτ. 1865	44,000
Βοήθεια εἰς τοὺς γονεῖς τῶν παιδίων τῶν γεννηθέντων τὴν 16	58,000
Μετάλλια πρὸς τοὺς συγγράψαντας στίχους ἀπευθυνθέντας ταῖς ΑΑ. ΜΜ. καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς τῶν λυκείων	85,000
Δῶρα σταλέντα πρὸς τοὺς γονεῖς τῶν βαπτιστικῶν τῆς ΑΑ.Μ.	20,000
Συνοδία τοῦ βαπτίσματος, ὑπηρεσία τῶν σταύλων	172,000
Δῶρα τοῖς μισθωτοῖς τῶν ΑΑ. Μεγαλειοτήτων	100,000
Τὸ ὅλον	846,000

ΕΙΣ ΘΑΝΟΝΤΑ ΠΟΙΗΤΗΝ.

Ἤσουν ἀηδόνι κ' ἔψαλλες στὰ δένδρα τὴν χαρά σου,
Δὲν εἶχες ἄλλον στὴν λαλιά,
Κ' ὅλα σωπαῖναν τὰ πουλιὰ
Εἰς τὸ κελάδημά σου.

Ἀλλὰ ἡ μοῖρα μι' ἀνοιξι σοῦ ἔγραψε νὰ ζήσῃς,
Πουλὶ φτωχὸ· κ' ἕνα πρωΐ
Στοῦ χάρου σοῦ εἶπε τὴν πνοὴ
τὰ χέρια νὰ ἀφήσῃς

. . . . . .

Τὰ δένδρα πάλι ἀνθήσανε — τὸν ψάλτην τους ζητοῦνε.
Ὁ ψάλτης ἐκουράσθη πλειὰ
Καὶ ἐκοιμήθηκε βαρειὰ
Καὶ δὲν θὰ τὸν εὑροῦνε!

(Ὀκτώβριος 1870)

ΦΑΙΔΩΝ.

—ο—

ΑΣΜΑΤΙΟΝ.

Ἂν ἔδρεψα ἓν ἄνθος...
Ἦτο τοῦ ἔαρός μου,
Ὑπῆρχε τοῦ φωτός μου
Ὁ ἔκλαμπρος ἀστήρ...

Ἂν ἔθαλλ' ἡ μυρσίνη,
Ἦτο στιγμῆς ἀπάτη,
Ἐλπίς μου ἡ ὑστάτη
Τοῦ ἔρωτος σπινθήρ.

Πλὴν τώρα χωρὶς ἔαρ,
Μὲ ἔρημον καρδίαν,
Οἰκτρὰν ἀπελπισίαν
Λατρεύω δυστυχής.

Παντοῦ τὸ κρύον σκότος
Τὰ πάγη τοῦ χειμῶνος
Παντοῦ καὶ πάντα μόνος
Ψυχὴ ἄνευ ψυχῆς

Ι. Α. Κ.

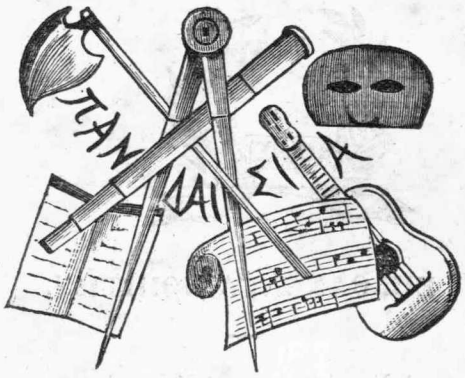

ΕΤΑΙΡΙΑΙ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ.

*** Συνέστη ἐν Ἀθήναις ἑταιρία *Σύναξις Πρεσβυτέρων* καλουμένη, σκοποῦσα πρὸς τοῖς ἄλλοις τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν τῶν παίδων τοῦ λαοῦ, ἐφ' ᾧ καὶ συνεστήσατο τὰ καλούμενα Κυριακὰ σχολεῖα ἐν διαφόροις ἐκκλησίαις.

*** Τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ κ. Δ. Βρατσάνου πρόκειται νὰ συστηθῇ ἐν Ἀθήναις, διὰ μετοχῶν, *ἑταιρία τυπογραφικὴ*, περιλαμβάνουσα στοιχειοχυτήριον, λιθογραφεῖον καὶ στερεοτυπίαν.

*** Τὰ ἐν τῷ Βαρβακείῳ μαθήματα τῆς *Ἑταιρίας τῶν φίλων τοῦ Λαοῦ* ἐπανελήφθησαν τὴν 27 Ὀκτωβρίου. Κατὰ τὸ ἐκδοθὲν πρόγραμμα θέλουσι διδαχθῆ ἑφέτος ἀπὸ τῆς 7—9 ὥρας ἑκάστης ἑσπέρας, πλὴν τῆς Κυριακῆς, τὰ ἀκόλουθα μαθήματα: *Ἠθικὴ καὶ χριστ. διδασκαλία*, ὑπὸ τοῦ Κ. Ῥομπότη πρωτοπρεσβυτέρου, *Δενδροκομία ἐφηρμοσμένη*, ὑπὸ τοῦ Κ. Θεοδ. Ὀρφανίδου, *Ἀρχαὶ Δικαίου*, ὑπὸ τοῦ Νικ. Π. Δηλιγιάννη, *Βιομηχανικὴ Οἰκονομία* ὑπὸ τοῦ Κ. Ἀρ. Οἰκονόμου, *Μηχανικὴ καὶ Κοσμογραφία* ὑπὸ τοῦ Κ. Δ. Κοκκίδου, *Φυσικὴ πειραματικὴ* ὑπὸ τοῦ Κ. Τιμολ. Βουσάκη, *Χυμεία Τεχνολογικὴ* ὑπὸ τοῦ Κ. Ἀριστ. Βουσάκη, *Βιομηχανικὴ καὶ ἐμπορικὴ Γεωγραφία* ὑπὸ τοῦ Κ. Μηχ. Π. Λάμπρου, *Ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἱστορία τοῦ Πολιτισμοῦ* ὑπὸ τοῦ Κ. Χ. Χρυσοβέργη, *Ἑλλην. Ἱστορία* ὑπὸ τοῦ Κ. Ι. Περβάνογλου, *Γεωμετρία Πρακτικὴ* ὑπὸ τοῦ Κ. Κων. Ἰσχομάχου, *Ὑγιεινὴ* ὑπὸ τοῦ Κ. Γ. Καραμήτσα.

ΛΥΣΙΣ

τοῦ ἐν τῷ ΙΑ'. φυλ. γρίφου.

Πικραὶ τῆς παιδείας αἱ ῥίζαι, γλυκεῖς πλὴν οἱ καρποί.

Πρῶτος ἔπεμψεν ἡμῖν τὴν λύσιν ὁ ἐν Ἀθήναις κ. Ν. Ἀξελός, λαβὼν τὴν ὑποσχεθεῖσαν ἀμοιβήν.

Κατόπιν ἔπεμψαν ἀλληλοδιαδόχως τὴν λύσιν οἱ κ. κ. Κ. Δράκης καὶ Ἡρ. Δημβάϊος ἐξ Ἀθηνῶν. Ἐμμ. Γ. Παΐκος ἐκ Σύρου. Μιχαὴλ Π. Ἰατροῦ καὶ Γ. Βελλίνης ἐκ Ναυπλίου.

ΑΙΝΙΓΜΑ

Τὸ ὅλον μου καθεὶς ποθεῖ ἀρκεῖ νὰ ἦναι νέος,
ἀμέσως ὅμως γίνομαι καρπὸς ἡδὺς κι' ὡραῖος·
τὸν τράχηλόν μου ὅταν τις εὐστόχως μεταβάλῃ.
Ἂν πάλιν δὲ θελήσῃ
νὰ μ' ἀποτραχηλίσῃ,
μετακινῶν τὸν τόνον μου, τότε, μὴ ἀμφιβάλλῃ
ὅτι μὲ εὐχαρίστησιν πολλὴν θὰ μὲ ῥοφήσῃ
καὶ δι' ἐμοῦ περιχαρὴς γλυκὰ θὰ κελαδήσῃ.
Εἰς ὅποιον τὸ αἴνιγμα ἐντὸς ὀλίγου λύσῃ
τὰ τρία τελευταῖά μου τῷ δίδω νὰ μυρίσῃ. Μ.